

4 3. r

JUS ET OBLIGATIO PROHIBITIONEM LIBRORUM

POSITIVAM CONCERNENS

IN
DISSERTATIONE INAUGURALI JURIDICA
EXPOSITA,

QUAM
CUM SUBJUNCTIS EX UNIVERSO JURE COROLLARIIS,
AUSPICE

DEO TER OPT. MAX.

ANNUENTE IN CLYTO SENATU JURIDICO,
IN ALMA JULIO-DUCALI WIRCEBURGENSIUM UNIVERSITATE,
PRAESIDE

PRAENOBILI CLARISSIMO ET CONSULTISSIMO VIRO
AC DOMINO,

D. JOSEPHO MARIA SCHNEIDT,

J. U. D. REVERENDISS. AC CELSISS. S. R. I. PRINC. ET EPISCOP. BAMB.
ET WIRCEB. FRANCIAE ORIENTALIS DUCIS &c. NEC NON FULDENSIS
CONSILIARIO AULICO, IN HUIUS UNIVERSITATE PANDECTARUM
ET JURIS FRANCONICI PROFESSORE PUBLICO,

PRO SUPREMA DOCTORATUS IN U. J. LAUREA
PUBLICAE DISQUISITIONI SUBMITTIT,

TRIBUS RIGOROSIS EXAMINIBUS RITE TENTATUS ET APPROBATUS,

WENCESLAUS STROBEL, *Zeuzlebenfis*,

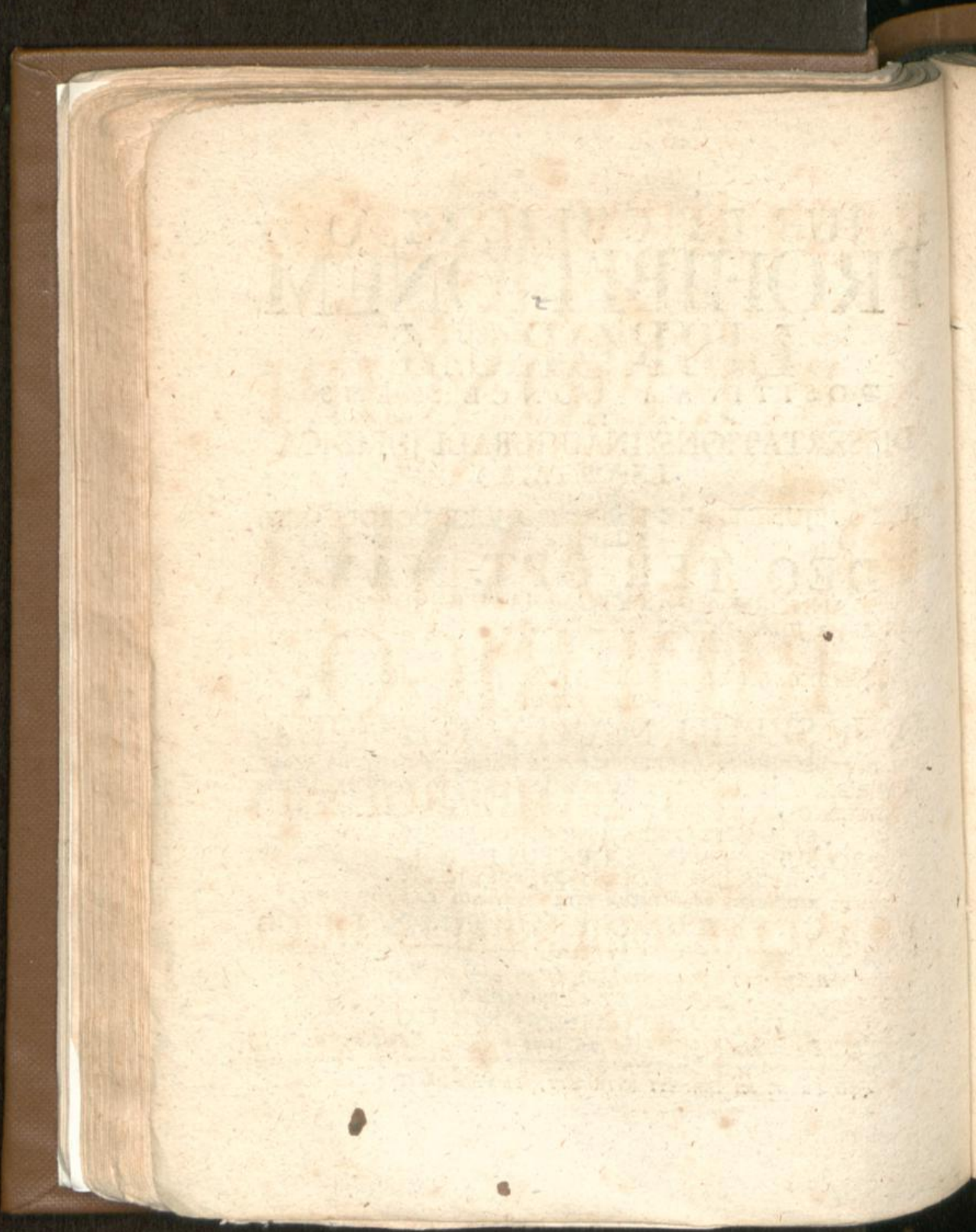
SS. THEOL. BACCAL. REVERENDISS. ET CELSISS. EPISCOPI PRINCIPIS SACELLANUS
AULICUS ET PERILLUSTR. DD. EPHEB. AUL. REPETITOR,

AUTHOR ET RESPONDENS

IN AUDITORIO JURIDICO

Die XIX. Decembris MDCCLXVIII. horis ante & post meridiem consuetis.

Typis FRANCISCI ERNESTI NITZBIBIT, Universitatis Typographi.

REVERENDISSIMO

ET

CELSISSIMO

S. R. I. PRINCIPI

AC DOMINO

D. ADAMO

FRIDERICO,

DEI GRATIA

EPISCOPO BAMBERGENSI

ET

WIRCEBURGENSI,

FRANCIAE ORIENTALIS DUCI

&c. &c.

*DOMINO, DOMINO MEO
CLEMENTISSIMO.*

REVERENDISSIMO

CELESTISSIMO

S. R. I. PRINCIPALI

SAC. DOMINO

D. ADAMO

FRANCISCO

EPISCOPO

VIENNENSIS

IN

AD

...

REVERENDISSIME
ET
CELSISSIME
S. R. I. PRINCEPS,
DOMINE DOMINE
CLEMENTISSIME!

Vidi, numeravi & consideravi (pro viribus meis)
attentiùs felicissima Juventa, producta monu-
menta & opera, quæ bellarum Artium, æstheti-
carum æquè ac sublimiorum scientiarum Secta-
tores **TIBI REVERENDISSIME & CELSISSIME**
PRINCEPS! omnium suo Fautori, Protectori & Me-
ce.

cenati mutuâ æmulatione sacrificantes intrâ annos gloriosissimi regiminis TUI ad Principale solium proni deposuerunt; vidi inter cætera oblata TIBI producta Clientum almae Picturæ, hinc & TUORUM, in quorum altero illecebrosa Harmonia colorum, in altero facunda delineatorum objectorum veritas, in altero ingeniosa Inventio aut inimpedita Coordinatio, in altero demum Risus idealis Gratia suaviter triumphabat; vidi Opera Architecturæ, hincque renascentem nobilem simplicitatem Palatiorum Romanorum, illinc ornamenta gratiosissima Corinthiæ, hinc fideles Imitationes Reliquiarum æstimatissimarum antiquæ Græciæ, illinc collectas Gustûs novioris Gratias:

Amici Heliconis deliciosos Florum Patriæ suæ Fasciculos TIBI collegerunt, si non eandem redoluere Odorum Fragrantiam, ac Arva Balsamica climatum vicinorum, scimus effluvia montis non eundem ubique Influxum habere; adhæc Eloquentia tam sacra quàm profana Defectum hunc (siquis est) abundè compensavit: genuit enim hæc Mater æsthetica in sinu Territorii TUI & CELSISSIMO NOMINI TUO inscriptas Panegyres ob nitorem stili, verborum selectum, & novitatem cogitatum invidendas: genuit æmulos ob soliditatem Ciceronianis & Demosthenicis Discursus Academicos: genuit Orationes sacras consummatis celeberrimorum Prædicatorum operibus ex omni parte parallelas. Et licet hæc multa sint, omnia non sunt: adjecerunt
su-

super Altare communis oblationis opera Pragmatica Historici: adjecerunt solidissima & amenissima inventa Philosophi: adjecerunt profundissimas sacræ Fidei & Christianæ Moralis Expositiones Theologi: & indefessi Jurium Patriæ & TUORUM Defensores immortales legum nostrarum Commentarios adjecerunt. Hæc vidi, numeravi, & obstupui multitudinem: consideravi, & miratus sum Perfectionis gradum, ad quem ferè cunctæ Eruditionis universæ Partes sub unius REVERENDISSIMAE CELSITUDINIS TUAE Auspiciis, Vigilantiâ, Ordinationibus & Munificentia ascenderunt: consideravi attentius, & lætatus sum valdè, videns, quàm sapienter diversi hi operarii ad TE SAPIENTISSIMUM PRINCIPEM velut ad Centrum suum Radii concurrant, ut TU, qui omnium Scientiarum & Artium utilitatem excelsâ mente intueris, subsidiarias eorum operas ad communem Gregis TIBI concrediti Felicitatem dispendas.

Consideravi & exarsi innocuâ (ut puto) zelosiâ, & meam partem dirigente Clementissimâ voluntate TUA, quam ut sanctam & voluntatis divinæ interpretem semper veneratus sum, ad commune bonum conferendi: exarsi, & viâ Jurisprudentiæ, cui circumstantiæ & Gratosissimum Beneplacitum TUUM me destinasse videbantur, incessi, hac emensâ ad manifestandum TIBI, quo in Genere Reipublicæ fortè utilis esse possem, Expositionem Materiæ Juridicæ suscepi, & ecce præsens emerfit opellum;

lum: consideravi & hoc, imò sæpiùs reconsideravi, & hæsi, utrum dignum foret, me recensitæ offerentium turmæ immiscere, & donum adeo exiguum sceleto anatomico potiùs quàm operi elaborato simile ad Pedes TUOS deponere, dum hîc nec Amœnitas colorum, nec dulcis Harmonia, nec Fragrantia cogitationum, nec Lenocinia Eloquentiæ regnant; adhæc Methodum naturâ propè siccam & pluribus Novitate sua jam odiosam selegi; non unâ ergo ex causâ diutiùs hæsi, ne opus adeo imperfectum Conspectui TUO sisterem; verùm succrevit Spes & Animus pensanti mihi, quòd, cum Anatomici non pulchra & harmoniosa, sed vera exhibendo placere subin possint, etiam siccas, attamen ordinatè concatenatas has veritates Librorum Prohibitionem concernentes non planè rejecturus, & fortè Methodum, quæ ex præjudicio falso non nisi ignorantibus eam odiosa esse potest, TU, qui hæc Præjudicia vetustatis nunquam protegere consuevisti, gratiosissimâ TUA Approbatione justificaturus sis. Audeo igitur præsentès Paginas TIBI demississimè dedicare, & sub Inscriptione GLORIOSISSIMI NOMINIS TUI publicæ luci tradere, nunquam ausus, nisi ex Clementissimâ Concessione TUA.

Elevabitur exilitas muneris Celsitudine acceptantis, & quod ipsi deest pretium, à Principali Gratia, quâ & eruditos & erudiendos protegis, mutuabitur. Si tamen hîc nihil in Conspectu TUO acceptabile inveniretur, Intentionem saltem purissimam scribentis, affectum
de-

*devotissimum offerentis, & vota ardentissima respice,
in quæ pro incolumitate & diuturnitate vitæ, pro aug-
mento virium & immortalis Gloriæ, pro Gloriosissimi
Regiminis non interrupta Felicitate, ac demum pro om-
nium cælestium Gratiarum Ubertate desinit*

REVERENDISSIMAE
CELSITUDINIS
TUAE

Servus infimus, devotissimus ac obsequentissimus
Wenceslaus Strobel.

P R Æ S E S
ADMODUM REVERENDO AC DOCTISSIMO
DOMINO LICENTIANDO.

Si ARISTOTELE (a) teste scire est, *cognoscere, causam, propter quam res est, eandem esse rei causam, nec posse eam aliter se habere*, summo cum fundamento Te multum & multa scire, asserere possum. Demonstrat hoc nitida Tua & solida Dissertatio, demonstrant subjuncta Corollaria, demonstrat scribendi novior methodus; quæ omnia Te Philosophum subtilem, Jurisperitum gravem, Theologum tam naturalem quam positivum esse abunde docent. Superfedeo ergo ulteriori laudis Tuæ expositioni, & hoc unicum dico, quod rerum essentiam & naturam rimando tantam acquisieris scientiam, ut Tibi hac obtenta, moxque obtinenda illius Laurea animitus aggratulari, certamque Tibi spem excitare possim, **CELISSIMUM NOSTRUM SCIENTIARUM MOECENATEM** hunc Tuum laborem, hæcque Tua studia pro meritis esse remuneraturum; quod dum sincero cordis affectu exopto, simul etiam declaro, me Tibi semper specialis amicitiae nexu fore obstrictum. Vale.

Dabam in Musæo 12ma Decembris 1768.

(a) Poster. Analyt. Lib. I, Cap. III. n. 1.

PRÆFATIO.

Sunt quidem propè infinita vastissimæ Jurisprudentiæ Objecta, attamen ea, quæ momenti cujusdam videri poterant (si particularissima excipias) per sedulam Juris-Consultorum operam jam tractata & retractata fuerunt; Hinc Tyroni maximè, cui particularem quandam Dissertationem non describere ex aliis, sed propriis (quantum fas est) viribus elaborare animo est, etiam inter tot & tanta difficilis aliquantum optio videtur; optandum tamen erat mihi, dum Consuetudini Universitatis hujus satisfacere cogitabam, præsentem igitur de Jure & Obligatione prohibitionem Librorum positivam concernente materiam selegi: Etiam hæc nova non est, & à pluribus jam examinata (a); attamen pro temporum nostrorum circumstantiis novâ Consideratione non indigna, si verum est, quod Experienciâ abundanter discimus, prohibitionem ejusmodi ab aliquibus pa-

A

rùm

(*) Vid. BOEHMER. J. E. P. Tit. de hæret.

rùm respici, aut planè contemni, aliis econtrariò an-
fam vani timoris & scrupulorum' esse; pars eorum
eò libentiùs perlegit Scripta, quò sunt prohibita ma-
gis, ferturque singulari quâdam curiositate, myste-
ria per similes prohibitiones injustè (utì creditur)
sibi abscondita pervestigandi: adeò quippè verum est:

Nitimur in vetitum semper cupimusque negata.

Atque hoc etiam adeò efficaciter verum est, ut
non exiguum in ipsa Librariorum commercia influ-
xum habeat; Sapissimè enim eorum impressorum
plurima videmus Exemplaria, quæ vel prohibita sunt,
vel probabiliter prohibenda; divites se credunt,
quibus libri hujus sortis impressio commissa est.
Imò eò quorundam progreditur astutia, ut, si eti-
am intacta aliàs manerent Viri eruditi Scripta, ipsi
de conciliando quodam contra illa odio, movendâ-
que super periculosum aliquatenus tenorem suspicio-
ne solliciti sint, confidentes, se per mercaturam ini-
quitatis obtenturos, quod finè hac sperare non licet.

Sed quantum est excessus ex unâ, tantum est de-
fectus ex alterâ parte; alii enim ob timorem prohi-
bitionis, ubi talis non est, utilissimorum, imò subin-
de ad acquirendam Scientiam solidam indispensabi-

liter

liter necessariorum Librorum lectionem omittunt, sub prætextu Religionis ignorantiam amant, & in scrupulis suis commodam ignorantiae suae excusationem quarunt.

Hæc cum ita sint, operæ pretium esse non dubitavi, præfatam materiem paulò accuratiùs exponere: utile esse duxi, si illæ veritates publico noviter submitterentur, quæ, quia jam antiquæ sunt, contemptui & oblivioni se saltem approximare videntur. Utrum hæc & nunc ad veritatum istarum confirmationem vel illustrationem aut faciliorem earum cognitionem quid ex meo attulerim, de hoc benevolus Lector judicabit.

Mihi perinde est, an à me, an ab aliis veritates istæ, earumque rationes detectæ & propositæ dicantur, dummodo finem meum attingam, dummodo ad communem felicitatem vel parùm conferam. Hoc ut fiat, 1mo Juris Librorum prohibitionem positivam concernentis Fundamenta, Extensionem & Limites, 2do Obligationis inde venientis mensuram determinabo, si illi, quorum jus hæc examinatur, inde cognoscere possint, quòd in exercitio potestatis suæ vel nimis rigidi, vel tepidi sint, si subditis debitam Legibus Librorum prohibivis æstimationem & re-

verentiam inspiravero, si eos, qui circa obligationem sibi inde resultantem vel ignorantes vel dubii sunt, desuper certos reddidero, finem meum satis feliciter consecutus sum.

Ut ordinatè procedam, totam materiam in tres Sectiones dividam: In prima Generalia de Libris, in quantum hæc ad intelligentiam subsequentiū quid conferre poterunt, præmittam: In secunda de Jure Libros lege positivâ prohibendi: In tertia de obligatione ex prohibitione eorum positiva proveniente pro viribus tractare conabor.

Si fortè Regulas methodi, quam amplexus sum, non satis pressè secutus fuero, discipulum me in hoc genere sinè Magistro, si materiam pro sua dignitate, aut juxta Beneplacitum tuum B. L. non exhausero, exercitationem istam laborem Tyronis esse cogita. Sic vale & fave labori,

CONSPECTUS DISSERTATIONIS.

TOTA DISSERTATIO IN TRES SECTIONS
DIVIDITUR.

SECTIO

I. Complectitur Generalia de Libris, quæ sunt

1. Origo	} Librorum.
2. Definitio	
3. Divisio eorum	

Sunt autem diversi

A. ratione objecti, & sic

a. Sacri, & hi vel	} infideles	} atheistici idololatrici deistici judaici mahometani aliorum gentilium	} vel ex toto vel ex parte tales.
a. de fide			
tractantes, qui			

vel

} fideles	} catholici hæretici superstitiosi	} vel ex toto vel ex parte.	
			} ædificantes

 b. de moribus,

tractantes,

qui

vel corruptivi, & hi vel

b. Profani, quorum species sunt

1. privata concernentes, qui sunt vel	} injuriosi, tales non.

SECTIO

I.

II. Rempublicam concernentes, qui ulterius sunt vel	{ Machiavellistici, Monorchomachistici, in Superiorem injuriosi, tales non.
B. ratione formæ intrinsecæ, { benè sunt enim scripti vel { malè } & hi vel	{ confusi, { obscuri, { non solidi
C. ratione auctoris, { nominati } & sic vel	{ infidelis, { haretici, &c. { non talis { anonymi { pseudonymi.
4. Finis Librorum vel	{ bonus { malus.
5. Influxus in actiones hominum vel	{ utilis { noxius.

SECTIO

II. Continet ea, quæ Jus prohibitionis Librorum positivæ concernunt, ubi obveniunt.

1. Definitio hujus Juris
2. Divisio ejusdem; potest enim hoc Jus diversum esse

{ A. ratione actionis, quæ circa Libros prohibetur, & sic est	Jus prohibendi	{ impressionem { divulgationem { retentionem { lectionem	} Librorum
B. ratione extensionis suæ, & sic est vel	{ Jus prohibitionis	{ universalis { particularis { singularis,	
3. Varia huic Juri annexa, quæ sunt

{ a. censura	} Librorum.
{ b. affixio	

SECTIO
II.

{ c. pœna prohibitioni eorum adjici solita, quæ est
 { 1. spiritualis, uti excommunicatio
 { cōfiscatio } Librorum
 { 2. temporalis, uti { combustio }
 { pœna peccuniaria &c.

4. Affinia { occultatio } Librorum.
 { expurgatio }

5. Stabiliuntur principia, ex quibus Jus Libros prohibendi cum suis annexis deducitur, sunt autem

{ A. generalia.

{ B. specialia, & hæc quidem

{ a. Reipublicæ sacrae propria

{ b. Reipublicæ profanae propria

{ c. Utrique Reipublicæ communia

6. Principia posita ad objectum applicantur per varia theoremata; Libri enim nocere possunt

{ a. ex natura sua

{ scribentis.

{ b. ex accidente { personæ

{ temporis

{ legentis.

{ loci.

7. Pro Jure prædictos Libros Lege positivâ prohibendi, & prohibitiones per media proportionata exequendi concluditur.

8. Determinatur Subjectum, cui Jus, Libros prohibendi competit; est autem aliud

{ A. pro Libris sacris

{ 1. Jure proprio.

{ 2. Jure advocatiæ.

{ B. pro - - profanis, & quidem { 1. in Germania nostra.

{ 2. in aliis Regnis.

SECTIO

H.

19. Actuale hujus Juris Exercitium consideratur, &

I. Definitio hujus Exercitii determinatur,

II. Observatur, quid in usu fuerit

{ a. extra Ecclesiam, ubi { 1. occultatio } Librorum,
 { 2. combustio }

{ b. intra Ecclesiam, & quidem

{ 1. à Sac. I. ad Sac. 16. { Occultatio } Librorum.
 { Combustio }
 Declarationes Conciliorum
 Decreta Pontificum
 Ordinationes Episcoporum
 } ubi { Constitutiones Imperato-
 rum.
 Actus Congregationis S.
 Officii, &
 Inquisitionis.

2. à Sac. 16. ad nostra tempora, hincque invenimus

a. Recessus Imperii.

b. Constructionem Catalogi PHILIPPI II.

c. - - - PAULI IV.

d. - - - PII IV. five Indi-
 cis Tridentini.

e. Decreta Congregationis Indicis.

f. Decreta Inquisitionum.

g. Catalogum SIXTI V.

h. - - - CLEMENTIS VIII.

i. - - - INNOC. XI. ejusque appendicem.

k. - - - BENEDICTI XIV.

SECTIO

II.

- I. Catalogum Commissionis Aulicæ Viennens.
- II. Ordinationes alias magis particulares,
- III. Statuuntur Regulæ, ad quas hoc Exercitium dirigi, justum videtur.

SECTIO

III. De Obligatione ex prohibitione Librorum positiva veniente, hinc occurrunt

I. Definitio hujus Obligationis in specie.

2. Acquisitio ejusdem, ubi

A. Considerantur varia ad hanc acquisitionem faciendam requisita, quæ sunt

- a. præsentia Legis actualiter prohibentis
- b. legitima ejusdem cognitio, quæ fit

- I. Promulgatione vel

propria.
impropria.

- 2. Receptione

expressa.
tacita.

B. Determinatur, an ex hac vel illa Lege acquiratur, & an ex suprâ memoratis aliqua acquisita sit Obligatio

- a.) in Germania.
- b.) alibi.

3. Divisio ejusdem, ubi

A. Expenduntur singulæ Obligationis hujus species, est enim diversa

- a. Ratione Actionis omittendæ, sicque

Obligatio	<table style="border-collapse: collapse;"> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding-right: 5px;">impressionis</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding-right: 5px;">divulgationis</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding-right: 5px;">retentionis</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding-right: 5px;">lectionis</td></tr> </table>	impressionis	divulgationis	retentionis	lectionis	omittendæ.
impressionis						
divulgationis						
retentionis						
lectionis						
	B					

SECTIO
III.

- b. Ratione extensionis suæ, sicque vel { universalis
particularis
singularis.
- c. Ratione durationis, sicque { temporaria
perpetua.
- d. Ratione adjectæ qualitatis, & sic { sub culpa
vel { sub pœna
sub utraque simul.
- B. Determinatur, quænam Obligationis species ex hac vel
illa Lege prohibitoria acquiratur, & præcipuè ex su-
prà dictis acquisita sit { (a.) in Germania.
(b.) alibi.
4. Amissio hujus Obligationis quæ fit
a. Casu, sic- { I. implemento conditionis prohibitioni
que vel { adjectæ
{ 2. mutatione circumstantiarum
{ 3. cessante ratione prohibi- { respectu omnium
tionis { vel
aliquorum.
- b. Volun- { revocatione expressa
tate alicu- { consuetudinis contrariæ introductione
[jus sicque { dispensatione, { generali, utraq; ad tempus
eâque vel { restrictâ } vel inperpetuum
5. Conclusio Dissertationis

SECTIO I.
DE LIBRIS IN GENERE.
DE ORIGINE LIBRORUM.

§. I.

Creavit Deus hominem, deditque creaturæ suæ multiplices facultates Corporis & Animæ, tam ad gloriam suam extrinsecam, quam felicitatem hominis promovendam.

§. II.

Anima inter facultates cæteras (omnes enim hęc enumerare pro ratione instituti superfluum foret) dotata est intelle-

Etū & Memoriā : illo quidem, ut universi hujus objecta contemplari, eorum perfectiones, finem, utilitatem, variāsque cum illis connexas veritates cognoscere, hāc autem, ut cognitiones semel habitas (quarum perceptio iterum perire solet) denuò producere possit.

SCHOL. Facultates istæ, utūt in se perfectæ sint, finitæ tamen sunt; hinc nunquam eadem anima omnia cognoscibilia cognovit, aut pro lubitu in memoriā revocavit: Cognitiones pauca, quæ vires animæ non excedunt, nonnisi laboriosâ applicatione acquiruntur, & inter has etiam multæ imperfectæ, multæ, solam apparentes deprehenduntur: plures. animæ plura, eaque perfectius cognoscere & facilius memoriā retinere possunt; at tamen fateri necesse est, plura à cunctis, qui hactenus extiterē, hominibus ignorata semper fuisse, quàm cognita, intellectui etiam fortissimo multa sub ænigmate se sistunt, memoriæ etiam felicissimæ aliqua subinde elabuntur: adeò multæ quippe sunt cognitiones possibiles, adeo perfectiones multarum acquisitu difficiles, & insuper ad debilitatem facultatum brevis dies dierum hominis accedit.

§. III.

Per cognitiones aut ab intellectu productas, aut à memoria reproductas homo jam usque ad suum & cæterarum rerum Creatorem assurgit, sapientiam ejus admiratur, potentiam adorat, omnēsque Perfectiones infinitas finitarum perfectionum genitrices ad mensuram virium sibi concessarum numerat, & laudat; jam verò continuis, quibus vita humana repleta est, miseriis & necessitatibus remedium exinde quærit, utilitates cognititas sibi applicat, ex aliis sustentationem, ex aliis Commoditates

Se-

securitatem &c. ex aliis consequitur. Cùm igitur gloria Dei in majore summarum ejus perfectionum agnitione consistat, felicitas nostra autem in tantum crescat, in quantum miseriarum nostrarum removentur, necessitatibus & indigentis subvenitur, consequens est, quòd per Cognitiones nostras ad utrumque finem à Deo intentum (vid. §. I.) plurimum conferatur, sine Cognitionibus cæterarum facultates nostrarum vix non planè inutiles essent.

COROLLARIUM. Quòd plures, quòd perfectiores, quòd magis extensæ, in quò pluribus sunt cognitiones nostrarum, quò facilius eas reproducimus, hòc magis, hòc facilius & gloria Dei & felicitas hominis promoveri potest, ac is, qui plurimas & quantum homini possibile est, perfectissimas cognitiones, qui maximam eas reproducendi facilitatem possideret, is ad consecutionem duplicis hujus finis aptissimus esset.

SCHOLIUM. Insurrexerunt quidem nostris præcipuè temporibus quidam patroni ignorantiarum, & ejus tutelam contra plures saltem cognitiones, quibus sæculum nostrum inhiat, in se susceperunt: interim paucos admodum usque hodie numerant profelitos; quamvis negari non possit, talibus sæpè subtilitatibus potentiam hominis cognoscitivam obrui, ut cognitiones utiliores ibi locum non inveniant.

§. IV.

Ut gloriam suam externam dilataret, ut plures extra se redderet felices, Deus hominem multiplicari, ac singulis prædictorum animarum talentorum portionem distribuere voluit. Cùm enim in pluribus plures & perfectiores cognitiones possibiles sint (vi Schol. §. II.) illi autem, in quibus & plures & perfectiores, cognitiones existunt, ad gloriam Dei æquè ac propriam

felicitatem promovendam aptiores sint (vi Cor. §. III.) dubio caret, utrumque finem per hominum multiplicationem fuisse adimpletum.

§. V.

Ad agnitionem Dei in multis, & ad multorum felicitatem facilitandam alii juxta alios positi, singulique præter dona animæ donis corporis, & inter hæc præcipuè facultatibus loquendi & audiendi instructi sunt, quarum ope cognitiones suas sibi invicem manifestare possent; hoc modo unico quasi momento A. poterat fieri particeps cognitionis illius, quam B. solus non nisi seriâ applicatione & longâ experientiâ in sua mente produxerat, & vicissim: Patres poterant Filiis enarrare mirabilia & magnalia Dei, ejus magnitudinem & bonitatem deprædicare, circa voluntatem ejus & mandata eos instruere &c. ut ea à Filiis in Nepotes propagarentur: ii, quibus nonnisi per communes calamitates & exigentias (justè sic disponente Creatore) ad finem suum eluctari datum erat, communi saltem consilio malis hujus vitæ remedia quærendi, alter alteri veritatem detectam, utilitatem comprobata, quâ utriusque necessitati aut commoditati satisfaceret, suggerendi facultatem habebant, sicque A. & B. vel si mavis omnes eò perveniebant facile, ad quod A. sine B. & vicissim, vel planè non, vel saltem difficillimè pervenisset.

SCHOL. 1. Loquela & auditus cùm consistant in sonis transeuntibus, hinc, quæ dicta sunt, nonnisi inter præsentem locum habent.

SCHOL. 2. Etiam ope visûs per nutus capitis, per varios motus labiorum aliòsque gestus corporis aliquas nostrarum cognitiono-

tionum communicare invicem possumus; sed quàm in insufficientia sint hæc media, de hoc nos convincit quotidiana eperientia in surdis & mutis.

§. VI.

Multitudo hominum successivè dispersa est, aliique ab aliis morte divisi; his igitur Beneficium linguæ prodesse non poterat (vi Schol. I. §. præced.) cum tamen ex utilitate, quam communicatio cognitionum inter præsentés causabat, facilè esset cognoscere, quantum ex eâ etiam illi, qui aut loco aut tempore diverso existebant, emolumentum capere possent; ingeniosa accessit hominum solertia, ac dirigente sine dubio divinâ providentiâ signa quædam durabilia invenit, quibus cognitiones vel in sola mente existentes vel loquelâ aut transeunter tantùm manifestatæ etiam permanenter exprimi valerent, ut, quod præsentibus sibi loquela, id ipsum hæc signa reliquis præstarent servitium, ope horum signorum enim cognitiones non tantùm de loco in locum, sed & de generatione in generationes transferri, & ii, qui longâ locorum & temporum intercapedine remoti erant, quasi uno eodémque loco & tempore viverent, compelli poterant.

SCHOL. I. Traditio (quæ est factæ locutionis de ore ad os continuatio) eidem fini quodammodò serviebat, eo præcipuè tempore, quo vita hominum magis longæva, & cognitiones nondum ita multiplicatæ erant; verùm consideratâ inventionum & detectarum successivè veritatum multitudine, vitæ humanæ ordinariæ brevitate, memoriæ labilitate, factâ virium animæ diminutione, quàm facilè periissent ex iis plures & utilissimæ, nisi aliis eas propagandi modus Traditioni subsecutus esset. Incer-

titu-

ritudo multarum veritatum, quæ de illis temporibus nobis fuerunt, quibus soli Traditioni fidebatur, id luculenter ostendit, si etiam de iis mentio non fiat, quæ oblivioni omninò datæ sunt.

SCHOL. 2. Quando primùm & à quo præcisè signa cognitionum intellectûs permanenter manifestativa inyenta sint, incertum est; Nam aliqui ea jam ante mundum conditum extitisse fabulantur cum Rabbinis, Legem quippe signis igneis coloris nigri in dorso ignis candidi annotatam, & à Deo conservatam fuisse asserentes: (a) quidam illa casu subito per stellas in cælo formata, & ab hominibus adoptata fuisse ex sacra Scriptura conati sunt eruere: (b) alii Adamum in Paradiso, (c) alii Henoch, (d) alii Seth &c. (e) eorundem inventores statuunt: alii denique, quorum opinio inter omnes probabilissima creditur, eorum originem non nisi post diluvium ex Ægypto quærun, eamque ad Annum M. 1829. præterlapso vicennio post dispersionem generis humani Phœnicio cuidam nomine Taaut (quem Græci ἐγυῖν, Latini Mercurium vocant) in acceptis referunt (f) ex

(a) Vid. MORHOFF. L. IV. C. 1. §. 9.

(b) Vid. JAC. GAFFARELLI curiosa inaudita de sculptura talismanica Persarum &c. & de lectura stellarum.

(c) Vid. THOMAS BANGIUS Exercitationes de ortu & progressu Litterarum, & Acta erudita Lips. ad A. 1686. super Petri Erici renatum è Mysterio principium philologicum.

(d) Vid. idem BANGIUS recensens alphabeta Henocheum Exercit. 1. Item JO. HENR. URSINI Exercitat. de Zoroastre Bactriano Hermete &c. eorûmque scriptis. Item Maderus de Scriptis & Bibliothecis antediluvianis.

(e) Vid. JOSEPHUS L. 1. antiq. Judaic. Cap. 3.

(f) Vid. Philo Biblius in proœmio ad Sanchoniathonem apud Euseb. præp. Evang. L. 1. C. 9.

ex Ægypto ea in Græciam transtulit Cadmus, (g) unde & in reliquas Mundi plagas crescente semper signorum perfectione propagata sunt. Ingrata certè pignora! quæ dum non solum heroës & illustres, sed & scelestissimos donârunt immortalitate, parentem suum oblivioni non eripuerunt.

SCHOL. 3. Signa hæc variis temporibus, & gentibus varia inveniuntur, aliis, uti olim Ægyptiis & hodie adhuc Chinesibus usitata sunt hieroglyphica, id est, imagines rerum in columnis à dextra ad sinistram juxta se positis depictæ, hæc ad plusquam 80000. jam excreverunt, interim nequidem omnes res diversæ, multò minùs earum mutationes iis exprimi possunt (h). Communiores & fecundiores sunt litteræ, quarum alii mox plures, mox pauciores habent: Figuras earum penes multas quilibet noscisse esse distinctas; utrum autem litteræ, an signa hieroglyphica illis antiquiora sint, hujus determinatio æquè difficilis est, ac originis eorum in genere. Vid. Schol. præced.

§. VII.

A tempore creati hominis usque ad inventionem signorum suo præcedente memoratorum cognitiones humanae tum historicae, tum dogmaticae indiès multiplicatae sunt; etenim post eas, quæ opera & facta sex dierum concernunt, plures revelavit Deus Patribus nostris, plures hi ipsi naturali quâdam inclinatione infinitis se miscentes quaestionibus, quotidiana experientia detexerunt, varias invenerunt artes, quibus & necessitatibus & commodis suis satisfacerent: innumerae etiam, quæ in omni regno entium acciderant, mutationes iis ignotæ manere non

C

po-

(g) Vid. JOSEPH. SCALIGERI Dissert. de Litteris Jonicis.

(h) Vid. Carl Suidrich Stögels Einleitung in die Erfindungskunst. S. 18

poterant. Ne igitur antiquissimæ istæ, & propterea venerandæ cognitionum primitiæ usque huc ope memoriæ & Traditionis jam difficillimè propagatæ (vid. Schol. I. §. præced.) per memoriæ labilitatem perderentur, ne inventiones utilissimæ utpote partus felicissimi industriæ humanæ per multos labores aut nonnisi longas post experientias neo-acquisitæ in ipso suo exordio per mortem inventorum mox iterum suffocarentur, signis five litteris in materia solida annotatæ, atque ita in statum quendam immortalitatis transpositæ ad nos usque derivatæ sunt.

SCHOL. Materia, cui cognitiones inscribi solebant, nec semper, nec omnibus eadem fuit usitata; alii enim lapides (a) alii ligna (b) alii cuprum (c) alii folia & cortices arborum (d) alii pelles animalium sive pergamenum (e) alii folia papyri, plantæ Ægyptis notæ (f) & exinde papyrum ordinarium (g) adhibuerunt.

§. VIII.

(a) Vid. Exod. c. 24, v. 12. & L. Josue c. 8. v. 32. Item ROLLIN Histoire des Ægyptiens.

(b) Vid. ROLLIN ibid.

(c) Vid. HAMBERGERS Præfatio ad Librum: Kurze Nachricht von den vornehmsten Schriftstellern vor dem 16ten Jahrhundert.

(d) Ibid.

(e) Ibid.

(f) Ibid.

(g) Ibid.

§. VIII.

Illud, quod ex cognitionibus hominum signis aut litteris annotatis proveniebat totum, scriptum aut Librum appellare libuit: hieroglyphicum quidem, si signa hieroglyphica, ordinariè scriptum, si adhibitæ sunt Litteræ; abhinc ergo Librorum origo repetenda est.

SCHOL. Quando primùm & à quo præcisè facta sit prima cognitionum suarum annotatio, æquè incertum est, ac inventio litterarum ipsarum. Vid. §. VI. ejusque Schol. 2. Si fides esset Rabbini, jam Adamo in Paradiso libros quosdam fuisse dicendum foret, alii saltè Setho scripta quædam lapidearum columnarum, alii Henoch annotationem prædictionum suarum, alii aliis Moyse antiquioribus varia attribuunt; verùm hæc partim adnumerantur fabulis à D. BAYLE, partim sufficienti saltè deficiunt fundamento (a). Interim inter eas, quæ cognitiones singulares sive facta concernunt, annotatio Moylis, quæ hodie in sacra Scriptura sub nomine Pentateuchi continetur, antiquissima ad An. M. 2369. facta creditur, unde & author ejus antiquissimus historiographorum appellatur; (b) quantum verò ad cognitiones universales sive dogmaticas: harum primis annotationibus adnumerantur tabulæ Decalogi, Revelationes factæ Prophetis, item variæ annotationes scientiarum & artium ab Ægyptiis relicte.

(a) Vid. BAYLE Dict. hist. crit. Articulos Adam, Seth, Henoch &c.

(b) Vid. BOSSUET Discours sur l' hist. univers. tom. 1. p. 7. edit. d' Amsterdame.

§. IX.

U^t inventiones & artes ferè omnes, ita & ista de cognitio-
 eam, quam hodie habet, perfectionem ascendit; cum enim
 viderent homines, materias primitus usitatas vel nimis graves
 vel corruptibiles esse, leviores & durabiliores assumpserunt
 vid. §. VII. Schol. Cum sentirent modum signa aut litteras ma-
 nu artificiosa unam post alteram vel insculpendi, vel depingen-
 di (scribere dicitur) nimis lentum esse, hinc postmodum plures
 earum simul & semel ope materiae solidae & durae, cui antea inscul-
 ptae erant, in alteram v. g. papyrum transferre (id est impr-
 mēre) didicerunt. Annotationes priori modo factas manuscri-
 pta, caeteras impressa sive typographicè scripta appellare sole-
 mus. Haec igitur illis longè posteriora sunt, hinc illa rariora:
 haec totum ferè mundum hodie inundarunt.

SCHOL. Artem imprimendi sive typographiam aliqui Scythiis,
 aliqui Chinesibus, Sinensibus alii in acceptis referunt, dum cae-
 teri pro quibusdam Germanis Sæc. 14. acriter decertant; verum
 si vanitatem, qua quisque pro honore & causa patriae & gentis
 suae impellitur, velimus deponere, & fateri quod res est, ty-
 pographiae initia gentibus istis antiquissimis denegari non pos-
 sunt, quamvis à nostro imprimendi modo multum diversa sint.
 Interim & compatriotis nostris typographiae multò perfectioris
 inventionem adjudicandam esse stricto jure postulatur. Super
 illam quaestionem, an à Mentelino Argentoratensi, an verò à
 Guttenbergio Moguntino prima hujus perfectionis fundamenta
 posita sint, lectorem benevolam ad factas desuper Dissertationes
 spe-

speciales remittendum putavi. (a) De eo non dubitatur, quòd circa medium Sæc. 15. quærenda sint; (b) supersunt enim, & inter prima impressa numerantur Psalterium latinum Moguntiae impressum An. 1457. DURANDI Rationale divinatorum Officiorum de An. 1459. Catholicon januensis de An. 1460. &c. (c)

§. X.

DEFINITIO LIBRORUM.

EX præmissa hucusque Librorum origine etiam definitio eorum faciliè colligitur, vid. §. VIII. cum tamen vox ista in sensu aut stricto aut latiori accipi soleat, quid mihi nomine Librorum veniat, paulò accuratiùs determinare inutile non erit ad evitandam in sequentibus amphibologiam. Est autem Liber in sensu latiori nihil aliud, quàm series quædam cognitionum nostrarum signis permanentibus expressarum: In sensu stricto, non quævis, sed longior quædam series, non quibuscunque signis, sed litteris, non quomodocunque, sed in papyro aut materiâ aliâ ut papyrus, complicabili expressa requiri solet; mihi de Libris imposterùm differenti hæc Expressio semper in sensu latiori intelligenda erit, ita ut scriptum aut Liber omninò synonyma sint.

C 3

CORR.

(a) Vid. JOH. SCHMIDII Theol. Argentin. sermo sacer Eucharisticus de Typograph. Argentorati An. 1440. inventa. Item TENZELII Discours von der löblichen Buchdruckerkunst in Teutschland.

(b) Vid. BERNAR. à MAILLINCROT de ortu & progressu Typograph.

(c) Vid. ISELIN Historisch Geograph. Lexicon Art. Buchdruckerey.

COR. 1. Epistolas igitur quascunque, schedas, inscriptiones tabellarias aut lapideas, sub nomine Librorum comprehendo. Parùm certè videntur differre Tabulæ lapideæ Moysis à Codicibus legum nostrarum, unica Epistola plures sæpè cognitiones in se continet, quàm grandia volumina, & coordinatio quædam pyramidum Ægyptiacarum, quibus facta Regum & Regulæ artium inscriptæ erant, eodem jure Bibliothecæ illorum temporum dici possunt, quo nostra palatia, ob juxtapositionem infinitorum voluminum.

COR. 2. Cùm cognitiones hominum tantùm apparentes etiam hoc nomine veniant, si eæ litteris exprimantur, nomine Libri veniunt.

SCHOL. Anonymus quidam (a) Librum idem vult esse ac volumen, sicque à volvere appellationem hanc derivat, existimans, quòd antiqui, quibus consuetum erat litteras & opera sua, quantum materia requirebat, super folia longissima scribere, in modum spirarum complicare, sive volvere soliti fuerint, & sic volutum sive volumen dixerint: In hoc utique sensu non omnia in Corollario recensita scripta nomine Librorum comprehenduntur; sed Anonymum gratis ea asserentem deserere nefas non erit, maximè, quia rationes eorum, quæ infra de Libris dicentur particularia, non tantùm ad Libros in sensu ita stricto, sed etiam latiori sumptos se extendunt. Vid. infra Sect. II.

§. XI.

DIVISIO LIBRORUM.

Libri in latitudine §. præc. sumpti multiplices ex fundamento inter se diversi sunt; sed cùm plures divisionum possibilium

(a) Vid. Nouvelle Bibliothèque de la Littérature.

lium in ordine ad hanc Dissertationem planè nihil conferant utilitatis, eas tantùm afferam, quæ hîc aliquem effectum habere possunt. Primum inter cæteras locum mereri videtur illa, quæ fit ratione *objecti*, de quo Libri cognitiones in se continent; aut enim Religio est, & *sacri*, aut quid aliud præter religionem, & *profani* dicuntur, sique in eodem Libro de utroque objecto tractetur, *mixtus* erit ex sacro & profano, in quo unum aut alterum objectum principalius esse potest.

SCHOL. Etiam antiquis distinctio Librorum sacrorum à cæteris jam usitata erat, aut in alio planè sensu ac nobis est: illos quippe sacros appellabant, qui litteris sacris, id est hieroglyphicis scripti erant, & in quibus potissimum scientiæ & artes noviter inventæ occultabantur.

§. XII.

Religio vel fide vel moribus exercetur, hinc Libri sacri unum aut alterum pro objecto habent, unde vel *de fide* vel *de moribus tractantes*, vel si utrumque simul *mixti* ex cognitionibus fidei & morum appellantur.

SCHOL. Fides hîc non sumitur pro assensu interno præcisè, qui veritati alicui ob auctoritatem loquentis præstatur; licèt enim Libri dentur, qui de hoc unice tractant, maximè tamen pro articulis, pro doctrina fidei ipsa, quam Libri exhibent, acceptanda est: per mores verò omnes eas actiones externas hominum intelligo, quæ in ordine ad Religionem fieri possunt.

§. XIII.

§. XIII.

Libri de Fide tractantes §vo præced. vel continent in se cognitiones eorum, qui fidem Christianam planè rejiciunt, vel non: illi libri *infidelium* aut *infideles* audiunt, hi *fidelium* aut *fideles*.

SCHOL. Secundùm rigorem ii tantùm Libri infideles essent dicendi, in quibus planè nulla fides in Deum admittitur; ne tamen à communi appellatione sinè necessitate recedam, omnes eos Libros infidelibus adnumero, in quibus fides in Christum non admittitur: etiam gentiles aut paganorum dici poterunt; quid observandum sit ratione distinctionis inter libros *infideles* & *infidelium* ex Schol. I. §. XV. ob paritatem rationis cognosci poterit.

§. XIV.

Libri infidelium in sensu Scholii §. præc. accepti vel eorum cognitiones in se continent, qui planè nullam in Deum fidem habent, & strictè infideles sive *atheistici* sunt, vel aliquam quidem habent, sed in Deum falsum & *idololatrici*, vel si etiam in Deum verum credant, fidem Deo placitam non habent, & tunc vel *Deistici* sunt, vel *Judaici*, vel *Mahometani* aliorumque *gentilium* &c. prout cultus eorum diversus in iis expositus est.

§. XV.

Libri fidelium §. XIII. pariter inter se diversi sunt; vel enim in se continent veram doctrinam Christi vel falsam: si primum

num *Catholicum*, si alterum, tunc vel in aliquo articulo aut capite fidei deficiunt, & *hæretici*, vel ultra capita à Christo per se & suam Ecclesiam proposita sine fundamentis alium adjiciunt, & *superstitiosi* vocantur, vel ex toto vel ex parte tales, prout vel aliquæ vel omnes cognitiones in iis expressæ cum doctrina Christi non concordant.

SCHOL. 1. Aliud est, Librum esse hæreticum, aliud, esse ab hæretico scriptum; qui enim aliunde noscitur, quòd in uno alterove Articulo fidei deficiat, propterea cognitiones istas Libro suo non inferuit. Experienciã scimus, Libros ex integro Catholicos non paucos emanasse ab iis, quos aliàs hæreticos nominare licebat.

SCHOL. 2. Ut aliquis Liber hæreticus dici possit, certum debet esse, cognitiones in eo expressas saltem aliquas à vera doctrina Christi aberrare, & ut tales ab Ecclesia esse declaratas, hinc subtiliores quidam Theologi speculativistæ & limites christianæ charitatis & potestatis suæ transgrediuntur, eos Libros appellando hæreticos, qui v. g. de Superioritate Concilii generalis supra Pontificem, de potestate Pontificis accidentali restringenda, de ejus fallibilitate in Canonizatione Sanctorum &c. quasdam cognitiones continent; licet enim hæc fortè falsæ sint, eas tamen Ecclesia nondum ut tales declaravit.

SCHOL. 3. Negandum non est, & uno omnium Theologorum ore comprobatur, tales circa fidem cognitiones existere, quæ etsi ab Ecclesia ut veræ definitæ non sint, non obscurum tamen & in Traditione & S. Scriptura fundamentum habent maximæ credibilitatis: interim si Libros his contraria continentes hæreticos vellem nominare, entia ficta & prædicata ignominie multiplicarem, nulla enim hæresis sine definitione Ecclesie.

§. XVI.

Ut libri de fide, ita & illi de moribus tractantes (vid. §. XII.) varias sub se species continent, in quas inutile non erit eos dividere. Continent autem vel tales cognitiones, quæ ad morum perfectionem aliquid conferre possunt: liceat mihi priores *morum ædificantes*, posteriores *morum corruptivos* appellare: vel ex toto, vel ex parte tales, quod per se patet.

COROL. Sive igitur cognitiones de moribus sub ficta aut fabulosa factorum serie, sive planâ & apertâ veritatum narratione exprimantur, inde nec ædificantes nec corruptivi fiunt Libri: modus hic est cognitiones exponendi: ipsæ cognitiones vel ædificant vel corrumpunt.

§. XVII.

Libri morum corruptivi sub mille titulis venire possunt: alios quos hinc tantum adducam, ad quos reliqui facile reducuntur; sunt quippe vel *blasphemi*, si cognitiones in iis expressæ sint, quæ honori Dei contrariantur, vel *magici*, si cognitiones de magia exercenda, vel *obsceni*, si cognitiones ad incastitatem allicientes, vel denique *libertini*, si cognitiones omnium legum contemptivas in se contineant &c.

COROL. Calumnia, quæ Sanctis Dei fit, in Deum ipsum redundat; hinc Libri, honori Sanctorum quid contrarium continentes, etiam inter blasphemos reputantur.

§. XVIII.

§. XVIII.

Recensitis nunc variis Librorum sacrorum speciebus, ad alterum divisionis membrum (vid. §. XI.) redeundum est, scilicet ad Libros *profanos*: hi verò aut privatum aut publicum quid pro objecto habent; liceat mihi priores appellare Libros *privata*, reliquos *republicam concernentes*.

§. XIX.

Libri profani *privata concernentes* vel *diffamantes* sunt vel non, prout cognitiones perfectionibus nostris oppositas exhibent vel minùs.

SCHOL. Hujusmodi Libri strictè dicti non adeo frequentes sunt, quamvis inter disceptantes scriptis eorum aliqua sæpè immisceantur, quæ finè injuria publicari non possunt; sed è contrario raræ non sunt & schedæ diffamatoriæ & pasquini, & scripta, quæ nomine Librorum injuriosorum veniunt (vid. Cor. 1. §. X.) communiter libelli famosi aut contumeliosi dicuntur (a).

§. XX.

Quantùm ad Libros profanos *republicam concernentes* §. XVIII. nôsse sufficit, alios eorum in se continere tales cognitiones, quæ Superiori potestatem tribuunt omni limite etiam naturali expertem, & *Machiavellistici*, vel tales, quæ subditis infruam licentiam contra Superiorem concedunt, & *Monar-*
cho-

D 2

(a) Vid. L. IX. Tit. 36. Cod. Just.

chomachistici, vel denique tales, ex quarum manifestatione ex-
stimationi Superioris aliquid detrahitur, & tunc *injuriosi in Superiorem* nominantur.

CORROL. Libri Ministris publicis injuriosi etiam ipsi Superiori injuriosi sunt; Ministri enim Principem repræsentant, & utri eorum honorem, ita & contumeliam in hunc redundare communis exstimationis est.

SCHOL. 1. Injuria in Superiorem fieri potest vel carpendo 1.) mores ejus, vel 2.) modum Regiminis, vel 3.) leges præcisè; quidquid fiat in Libro, is inde injuriosus dicitur.

SCHOL. 2. Cognitiones ejusmodi plerumque sub ingeniosis fictionibus, terminis aliquantum obscuris, & acutis sub expressionibus exponuntur, & Libri exinde vocantur satyrici; verum non omnes Libri satyrici simul injuriosi sunt, si regulæ styli satyrici de cætero non violentur: Ejusmodi Libri taciti, aut utilissimi aliorum instructores esse possunt (a).

§. XXI.

De Libris ex objecto suo diversis nunc satis dictum est. Alterum eos cum effectu quodam ad Dissertationem dividendi Fundamentum est *forma Libris intrinseca*, id est methodus, quâ cognitiones in iis expressæ sunt, sicque vel *benè* vel *malè scripti* dicuntur, prout methodus vel bona vel mala est.

SCHOL. 1. Videtur inutilis esse hæc divisio, quia methodus cognitiones nec bonas nec malas facit, adeoque nec ad prohibitio-

(a) Vid. RABNERS Satyren von dem Mißbrauch derselben. Tom. 1.

tionem Librorum aliquid conferre potest; verum hoc infra patebit.

SCHOL. 2. Quæ methodus bona, quæ mala sit, hinc loci determinandum non est. Vid. Log. WOLFF MEJER, BAUMGARTEN, NETTELBLADT præcogn. un. erudit.

§. XXII.

Libri malè scripti tales sunt vel ex defectu ordinis in bona methodo observandi & tunc *confusi*, vel ex defectu claritatis, & tunc *obscuri*, vel ex defectu soliditatis & *non solidi* dicendi sunt.

SCHOL. Ex præjudicio venit, si Libros malè scriptos putemus, quia per certos auctores emanarunt: ideo *confusi* non sunt quia à Monachis: nec *obscuri*, quia à Mathematicis, nec soliditate destituti, quia à tyronibus conscripti sunt; quamvis enim non raro vera sit, sæpius tamen ex neglectu sufficientis examinis venit præmaturata hæc sententia. Ad cognoscendum igitur Libri defectum ipse Liber inspiciendus est.

§. XXIII.

Tertium Libros dividendi fundamentum mihi est eorum *auctor*, sive is, cujus cognitiones in Libro expressæ sunt. Sub hac ratione quidam nomen auctoris explicite præferunt, quidam non: si primum, *auctoris-nominati*, si alterum, *innominati* dicuntur.

SCHOL. Quid observandum sit, si auctor sit hæreticus, jam supra dictum §. XV, Schol. 2.

§. XXIV.

Libri innominati auctoris vel *anonymi* sunt, vel *pseudonymi*, prout vel planè nullum auctoris nomen, vel saltem *fictum* in iis expressum invenitur.

SCHOL. De omnibus hìc factis divisionibus **Librorum** locum habet, quod supra §. XXI. Schol. 1. & §. XVIII. jam allatum est.

§. XXV.

DE FINE LIBRORUM IN GENERE.

Finis est id, propter quod aliquid fit, hinc finis Librorum est id, propter quod Libri fiunt: cùmque hi fiant, ut cognitiones nostræ conserventur, & aliis communicentur, palam est, finem Librorum esse conservationem & communicationem cognitionum nostrarum. Vid. §. VI. & VII.

SCHOL. Accidit non rarò, quòd Libri ob gloriam portandi nomen auctoris, ob lucrum quoddam privatum, aut nescio ob quid aliud fiant, sed hic finis directus Libri non est, sed planè accidentalis.

§. XXVI.

Finis vel bonus vel malus est, prout ad perfectionem nostram aliquid tribuere potest vel ad imperfectionem; hinc finis Librorum bonus est, si cognitiones, quæ in iis conservantur, per sui communicationem nos perfectiores reddere possunt, malus, si imperfectiores.

COROL.

COROL. Quò plures igitur cognitiones in Libro expressæ ad perfectionem nostram, & hanc quò majorem aliquid conferunt, eò melior, quò plus ad imperfectionem, & hanc quò majorem, hoc pejor est Libri finis.

§. XXVII.

DE INFLUXU LIBRORUM IN INTELLECTUM, VOLUNTATEM, ET ACTIONES NOSTRAS LIBERAS.

Unum in aliud influere dicitur, si hoc in illud extra se aliquid agit; hinc Libri in intellectum, voluntatem, & actiones nostras liberas influunt, si aliquid in ea agant: & sicuti influxus unius in aliud in genere fieri potest vel quodam intercedente, vel nullo, ac immediatus, vel mediatu dicitur, ita & influxus Librorum respectu nostri talis esset, si vel aliquo vel nullo intermediente in nos agerent.

§. XXVIII.

Libri in intellectum immediatè, in voluntatem & actiones nostras liberas mediatè saltem influere possunt: etenim cum nihil aliud sint, quàm receptacula quædam diversarum cognitionum (vid. §. X.) apta ex fine suo eas nobis communicandi (vid. §. XXV.) sicque intellectum legentis à non cognoscente in cognoscentem, à sic cognoscente in aliter cognoscentem mutandi, dubio caret, eos in intellectum nostrum aliquid agere posse; cumque voluntas nostra soleat operari dependenter à cognitionibus, (nihil quippe volitum, nisi præ-

præcognitum) hinc mediante intellectu etiam in voluntatem, ac per istam, à qua actiones nostræ liberæ diriguntur, etiam in has agere, id est, influere posse dubio caret.

SCHOL. Influxus iste non est aded Libris intrinsecus & necessarius, ut omninò impediri non possit, nam uti cognitiones nobis propositas rejicere, ita & ab iis, quas jam adoptavimus, difformiter agere impossibile non est; sed si velimus attendere ad id, quod experimur, plerumque cognitiones aliorum speciosè ab iis propositas (an benè aut malè, hic non examinandum) nobis appropriamus, voluntas assimilatur intellectui, & actiones voluntati; hinc saltem possibilitatem hujus influxûs nemo negabit

§. XXIX.

Influxus unius in aliud utilis est, si actio hujus in aliud producta ad ejus perfectionem quid conferat, nocivus, si ad imperfectionem; hinc si Libri intellectum, voluntatem & actiones nostras liberæ perfectiores reddant, utilis, si imperfectiores, nocivus eorum influxus erit.

COROL. Quò magis igitur, & ad quò majorem cognitionum & actionum nostrarum aut perfectionem aut imperfectionem Liber aliquis conferet, hoc utilior, aut magis nocivus erit influxus ejus.

SCHOL. Utrum tales Libri dentur, & quinam hi sint, qui malum influxum habere possunt, ex Sectione secunda clarum fiet. Hæc de Libris in genere sufficiunt: quid ea attulisse juvet, in sequentibus patefcet.

SECTIO

SECTIO II.

DE JURE

PROHIBITIONEM LIBRORUM POSITIVAM
CONCERNENTE.

§. XXX.

Prohibitio est positio legis, ex qua obligatio venit aliquid
omittendi: (a) si obligatio aliquid circa Libros omittendi
inde nascatur, prohibitio Librorum dicitur.

§. XXXI.

Lex prohibens vel per naturam & essentiam rerum, vel per
voluntatem entis cujusdam rationalis immediatè constituta
est: In primo casu prohibitio naturalis, in altero positiva di-
citur; (b) quæ si ad Libros applicentur, prohibitio Librorum
aut naturalis aut positiva erit.

SCHOL. Incontestabile est, ejusmodi leges comparatione mul-
torum Librorum cum infirmitatibus nostris erui posse, quibus
& impressio & lectio &c. eorum etiam non accedente lege posi-
tiva satis prohibita forent; sed cum finis meus in eo tantum con-
sistat, ut justitiam prohibitionis positivæ ostendam, hinc pro-
hi-

E

hi-

(a) Vid. BAUMGARTEN Init. phil. pract. §. LVIII. Item WOLFF. in-
stit. Jur. Nat. p. 1. §. LVII.

(b) Vid. NETTELBLADT Syst. juris posit. §. XXX. tom. 1. sect. 1.
Tit. 2.

hibitionem eorum naturalem intactam relinquo: de positiva unice sermo erit.

§. XXXII.

Jus est facultas agendi moralis, (a) hinc qui facultatem moralem habet alteri obligationem imponendi, ut hoc illudve omittat, jus prohibitionis ei competit (vid. §. XXX.) & si facultas ista ad omissiones Libros concernentes se extendat, jus prohibitionem Librorum concernens adesse dicitur.

SCHOL. Etiam Jus Libros prohibendi vel naturale vel positivum esse potest, prout vel ex natura & essentia rerum alicui competit, vel in voluntate entis rationalis rationem suam sufficientem habet, hic mihi nulla exceptio, quodcumque assertionum mearum demonstrationem invenero, inde extraham, cumque eae maximè in natura & essentia rerum fundatae sint, haec mihi potissima subministrabit.

§. XXXIII.

Quod circa Libros omittendum venire potest, vel est eorum
 1.) impressio, vel 2.) divulgatio, vel 3.) retentio, vel
 4.) lectio, & haec vel a) publica, vel b) privata tantum.
 Hinc prohibitio Librorum vel est prohibitio impressionis, vel
 divulgationis, vel retentionis, vel lectionis eorum aut publicae
 aut privatae etiam, prout hoc vel illud omittendi obligatio im-
 po-

(a) Vid. NETTELBLADT Syst. jurispr. Nat. introd. §. 115.

posita erit. vid. §. 30. jus autem hanc imponendi eodem modo
diversum esse per se patet. vid. §. præced.

SCHOL. 1. Sub nomine divulgationis omnes modi Libros aliis
communicandi veniunt, sive enim per venditionem, sive per
donationem &c. hoc fiat, perinde est.

SCHOL. 2. De omnibus equidem prohibitionis istius speciebus
intelligenda sunt, quæ dicuntur; interim tamen lectio Librorum,
ad quam cætera omnia tanquam media tendunt, potissimæ con-
siderationis erit.

§. XXXIV.

Prohibitione Librorum positâ, vel omnes ad aliquid circa il-
los omittendum obligati sunt, vel aliqui, vel unus tantum:
si primum, prohibitio universalis, si secundum, particularis, ac
si tertium, singularis prohibitio erit, Jus autem vel singularis,
vel particularis, vel universalis prohibitionis illi competit, cui
vel ad primum vel secundum aut tertium facultas dabitur.

§. XXXV.

Prohibitioni Librorum positivæ quædam plerumque annexa
esse solent, uti 1.) Librorum censura, 2.) affixio, & 3.)
variæ pænæ, quædam autem valde affinia, uti Librorum oc-
cultatio & expurgatio. Cum igitur, ubi de objecto quodam
principali sermo est, etiam ea, quæ cum eo quodammodo con-
nexa sunt, commodissimè pertractentur, hinc & ista hinc neg-
ligenda non sunt.

§. XXXVI.

Censura Librorum in sensu latiori est declarata Judicis existimatio super eorum tenorem, in sensu strictiori (in quo plerumque accipi solet) est declaratio sententiæ judicialis de tenore Libri perverso, (*a*) & sic sæpè cum ipsa prohibitione Librorum confunditur; sicut proinde tenor Librorum potest esse diversus, vid. Sect. I. §. XI. & seqq., sic etiam censura potest esse diversa, prout Judex declarat, quod sit Liber vel hæreticus, vel blasphemus, vel impius, vel scandalosus &c.

SCHOL. 1. Si Prædicata hæc opinionem Judicis accuratiùs determinantia propositionibus singularibus attribuuntur, dicuntur propositiones qualificari, (*b*) quidni & accuratior quædam censura Librorum, eorum qualificatio dici poterit.

SCHOL. 2. Censura etiam in aliis quibusdam significationibus accipi solet: (*c*) sed hæc alibi utilia esse possunt, non in præ-

§. XXXVII.

Affixio Librorum est actus, quo lex prohibens Librum vel cum vel sinè censura accuratiùs determinata (vid. Schol. 1. §. præ-

(*a*) Vid. ZAHLWEIN principia Jur. Eccl. Tom. 1. fol. 387.

(*b*) Vid. ANONYMUS de principiis Juris publ. Eccl. C. v. §§. 31. & seqq.

(*c*) Vid. Dict. de droit Can. art. Censures,

§. præced.) in loco quodam publico appenditur (a) hinc & istâ prohibitio Librorum sæpe significatur.

SCHOL. Quidam hoc nomine eam solùm affixionem Librorum intelligunt, quæ Romæ fit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum & in acie Campæ Floræ, sed hic sensus videtur esse nimis restrictus.

§. XXXVIII.

Pœna est malum physicum ab eo, qui alterum obligandi jus habet ob malum morale immissum; (b) hinc si prohibens hoc malum comminetur in casum contraventionis Legi sancitæ, prohibitioni pœna adjecta esse dicitur, & quidem prohibitioni Librorum, si ea Libros concernat.

§. XXXIX.

Malum physicum aut spirituale est, aut temporale, hinc & pœna aut spiritualis aut temporalis prohibitioni adjecta dicitur, prout vel hoc vel illud comminatus est prohibens.

§. XL.

Pœna spiritualis prohibitioni Librorum adjici solita est Excommunicatio ipso factò incurrenda (c). Inter pœnas tempo-
E 3 ra-

(a) Vid. VAN ESPEN de promulg. Leg. Eccl. c. 3.

(b) Vid. DAN. NETTELBLADT Syst. Jurispr. pos. T. 1. Sect. 1. Tit. 6. §. 87.

(c) Vid. Reg. Ind. X. in fine. & varia Decreta Summorum Pontif. Libros prohibentia.

rales maximè notabiles sunt Librorum confiscatio & combustio, quarum illa actus est, quo Libri possessoribus suis eripiuntur, & ejus, qui prohibendi jus habet, bonis adjudicantur, hæc autem cæremonia quædam ignominiosa, quâ per manus Lictoris publico igni traduntur.

§. XLI.

Tria hæc prohibitionis Librorum annexa vid. §. XXXV. & seqq. considerari debent tanquam media, quæ si unquam Libros prohibere justum est, adhibentur ad finem, qui per prohibitionem intenditur, faciliùs obrinendum; per censuram enim & affixionem cognoscimus, an & quare Libri prohibitio fiat, per pœnas autem partim occasio mali è medio tollitur, partim deterrentur ii, qui aut editionem aut divulgationem aut lectionem Librorum perverforum meditantur.

§. XLII.

Occultare aliquid, est illud aliorum conspectui subducere; Librorum ergo occultatio tunc fit, si isti conspectui nostro subducantur, ita ut occultatio & prohibitio Librorum quidquam valde commune habeant, quòd per utramque ad aliquid circa Libros omittendum necessitas nobis imponatur, hinc sibi affines quidem, vid. §. XXXV. sed tamen planè eadem non sunt; ex occultatione enim necessitas physica, ex prohibitionem moralis tantùm venit: illius effectus securior & fortior est, hujus sæpè dubiosus, sæpè debilis.

SCHOL.

SCHOL. Quid circa occultationem Juris sit, & quomodo illud exercitum sit usque huc, infra, ubi de Exercitio Juris prohibendi Libros expressè agetur, videri poterit. §. LXXIX. & seqq.

§. XLIII.

Expurgatio est mali à bono separatio; Librorum expurgatio ergo tunc fieri censetur, si cognitiones malæ in Libro contentæ à bonis separentur: Est hæc expurgatio quasi occultatio & prohibitio particularis, & sic prohibitioni Librorum valde etiam affinis §. XXXV. est via prohibitionis & occultationis mitior, subinde efficacior; cùm enim optimis mala immixta esse tota die experiamur, præcipuè in Libris, bona autem propter mala usui nostro subtrahi non mereantur, si hæc ab iis separari possint, solemus partem Libri in suo esse relinquere, pars auferretur, sive Libri expurgantur.

SCHOL. Quod in Schol. §. præc. dictum, etiam hic locum habet.

§. XLIV.

His, quæ ad intelligentiam subsequentiū necessaria videbantur, præmissis nunc propiùs ad ipsas veritates, aut jus prohibitionis Librorum, aut annexa & affinia ejus tangentes accedere fas est. Sed ne temerè quid desuper asseram, aut in assertionis demonstratione deficiam, fundamenta priùs ponam, quibus eas superædificem, Principia adstruam, unde illæ deducantur, Fontes aperiam, ex quibus sua sponte fluent. Sit igitur

§. XLV.

§. XLI.

PRINCIPIUM I. Quidquid Reipublicæ damnum positivum inferre potest, illud prohibendi jus datur.

PRINCIPIUM II. Quidquid Reipublicæ perfectionem impedire potest, illud prohibendi jus datur.

PRINCIPIUM III. Quidquid vel damnum positivum vel imperfectionem Reipublicæ facilitare potest, illud prohibendi jus datur.

PRINCIPIUM IV. Quidquid ad finem laudabiliter intentum facilius obtinendum tanquam medium servare potest, illud adhibendi jus datur.

SCHOL. 1. Non debet semper actu sequi damnum, ut iusta ratio prohibitionis detur, sufficit, si verum ejus periculum adfit, non nimis remotum.

SCHOL. 2. Plus æquo Lectorum perspicaciæ diffiderem, si Principia hæc per se satis clara adhuc longius demonstrare susciperem, præcipue cum vix non in omni Juris naturalis systemate sufficienter demonstrata reperiantur; ne tamen ultrò hæc dixisse videar illis, qui inquirendis aut combinandis ejusmodi demonstrationibus assueti non sunt, brevem summam hic apponam, quæ sequens est: Naturale felicitatis nostræ desiderium sentimus omnes, & ad illam persequendam certum jus nobis esse credimus; dum singuli implementum desiderii sui non nisi difficulter consequi posse existimarent, Rempublicam constituerunt, cujus finis esset, felicitatem nostram communi usque quærendi. Si igitur jus quoddam est (de quo nemo dubitat) huic fini Reipublicæ conformiter agendi, jus pariter erit, omne illud removendi, quod huic fini obest. Cumque damnum po-

positivum & imperfectio nostra ullo modo causata, & media utrumque facilitantia huic fini, id est felicitati nostræ repugnent, (ex definitione utriusque in Metaphysica) planè consequens est, in Republica jus esse illud prohibendi, quod unum aut alterum causare potest, ac cum insuper jus hoc sterile & infœcundum non sit, ea etiam adhibendi media fas erit, sine quibus jus effectum suum actuare non posset. Siquis ulteriorem aut fuliorem horum principiorum illustrationem desiderat, videat (a) (b) (c).

§. XLVI.

Ex principiis Generalibus §. præc. stabilitis sequentia fluunt Corollaria tanquam tot veritates magis aut minus particulares, quibus totum Jus Libros prohibendi immediatè innititur.

COROL. I. Sive sacræ, sive profanæ Reipublicæ aliquod damnum fieri possit, aut impedimentum perfectionis timendum sit, semper jus dabitur, id prohibendi, unde periculum unius aut alterius imminet.

Sicut enim in una felicitas temporalis, ita in altera spiritualis summa lex est, ex qua, utriusque contraria è medio tollendi facultas nobis exurgit.

F

§. XLVII.

(a) DAN. NETTELBLADT Syst. Jurisprud. Nat. p. III. §. 5. & 9. item §§. 224. & seqq.

(b) DARIUS inst. jurispr. univ. pars spec. Sect. III. §. 530. & sect. 5. §. 664. & seqq.

(c) WOLFF Inst. J. N. §. 2. Sect. 1. c. 1. & seqq. §. 837. 975. 978. &c.

§. XLVII.

COROL. II. Quidquid puritatem fidei nobis auferre potest, illud prohibendi jus datur.

Puritas fidei enim, quæ consistit in omnimodo consensu eorum, quæ à fidelibus creduntur, cum vera Doctrina Christi, est necessarium requisitum ad placendum Deo, (d) sine hoc impossibile est ad felicitatem nostram spiritualem pervenire, hujus igitur possessio bonum est, & absentia malum, & hinc, qui eam nobis auferret, damnum etiam inferret: quidquid damnum inferre potest, id prohibendi jus datur, vi Principii I. ergo & id, quod potest auferre puritatem fidei.

§. XLVIII.

COROL. III. Quidquid corrumpere potest Sanctitatem morum, illud prohibendi jus datur.

Sanctitas morum est conformitas actionum nostrarum cum Legibus; (vid. Schol. §. XII.) tunc autem corrumpi dicuntur, quando Legibus diffformes esse incipiunt. Si igitur bonum est, actiones nostras liberas Legibus esse conformes, de quo non dubitandum, cum Leges propter bonum nostrum existant, damnum sequitur ex eo, quod corrumpantur; hinc
si

(d) Vid. Apost. ad Hebr. c. 11. & ad Ephes. c. 4. item Dissert. eruditiss. D. DR. BARTHEL de eo, quod justum est circa Negot. Relig. ex lege Div. c. præcipue §.

si verum est Principium I. etiam hoc Corollarium extra dubium positum erit.

§. XLIX.

COROL. IV. Quidquid turbare potest Tranquillitatem publicam, illud prohibendi jus datur.

Tranquillitas enim est pars maxima illius boni, quod intendebant membra Reipublicæ profanæ, dum eam constituerunt: hæc est objectum illud principale, circa quod Christus Dominus Discipulos suos toties exhortatus est: Tranquillitas est condimentum cæterorum bonorum, sine hac illa insipida sunt. Igitur quod eam turbat, bonum Reipublicæ auferit, hinc damnum infert: ergo quidquid eam turbare potest, id prohibendi jus datur, vi Principii I.

§. L.

COROL. V. Quidquid minuere potest Majestatem & auctoritatem Superiorum, id prohibendi jus datur.

Majestas enim Superioribus ideo tributa est, ut à subditis amentur, auctoritas, ut timeantur, (ex fine generali constitutionis Superiorum) timore quippe & amore corda hominum felicissimè diriguntur, majestas igitur & auctoritas Superiorum media sunt, ad bonum commune consequendum: quò magis ergo hæc vel illa minuitur, eò plus augetur difficultas ad bonum commune perveniendi; at per hoc ipsum Reipublicæ

damnum inferri, nemo inficias ibit, hinc nec illud, quod justum sit, prohibere, quidquid Majestatem & auctoritatem Superiorum minuere potest.

SCHOL. Is nec obiter quidem super quotidianam experientiam reflexerit, qui ignorat, eò plus crescere in subditorum animis diffidentiam in Superiorem, quò plus decrescit horum Majestas: Diffidentia generat contemptum, cessante auctoritate cessat vis Legum, dispositiones etiam justissimæ invalidantur, sicque ingens Reipublicæ ruina inde timenda esset.

§. LI.

COROL. V. Quidquid lædere potest bonam famam membrorum Reipublicæ, illud prohibendi jus datur.

Etenim fama, si vitam excipias, inter bona temporalia nobilissimum est, imò verò multi illam cum vita pari passu ambulare existimant; utà igitur Reipublicæ ipsi damnum inferitur, si membris ejus vita aut cætera bona adimantur, ita etiam, si ea bonâ famâ priventur; consequens est, ut, si omnia prohiberi possint, quæ Reipublicæ nociva esse possunt, etiam hoc excipiendum non sit.

SCHOL. Si omnes in societatem ideò congressi sumus, ut eo, quod nostrum est, securiùs perfrueremur, unde alteri jus reservatum est, bonam illam existimationem, quam cæteri de me habent, extinguendi?

§. LII.

§. LII.

COROL. VII. Quidquid impedire potest augmentum scientiarum & artium in Republica, illud prohibendi jus datur.

Scientiæ enim & artes ornamenta civium sunt, artes autem fontes utilitatis inenarrabilis, scientiarum pulchrarumque Litterarum studia gentes moratas à barbaris & incultis discernunt; harumque felicitatem mille modis adaugent, planè ut absque scientiis & artibus brutorum magis quàm Creaturarum rationalium vitam agere cives videantur; Rempublicam ergo perficiunt; quò magis ergo coluntur scientiæ & artes, eò amplior fit Reipublicæ perfectio, ac consequenter quod earum augmentum impedit, perfectionem Reipublicæ impedit; si igitur omne id prohibendi jus datur, quod perfectionem Reipublicæ impedire potest, vi Principii II. sub eo etiam id, quod augmento scientiarum & artium obesse poterit, continebitur.

SCHOL. 1. Verba in laudem scientiarum & artium pulchrarum allata non mea sunt, sed Ill. L. B. DE ICKSTATT in Elem. Jur. Gent. L. 2. c. 3. §. 4. & totius orbis litterati. Magis earum utilitatem & influxum optimum in mores, artem regendi, administrationem Justitiæ, Oeconomiam Statûs, ejusque tranquillitatem ostendit JUSTI in Libro Grundveste der Macht und Glückseligkeit der Staaten 2ter Band 9tes Buch 34stes Hauptstück. Ad confirmationem ulteriorem videantur etiam ea, quæ suprâ jam dicta sunt §. III. & Schol. ejus.

§. LIII.

COROL. VIII. Quidquid parere potest jacturam temporis in Republica, illud prohibendi jus datur.

Nam

Nam supposito, quòd quilibet civis teneatur ad Reipublicæ perfectionem tantum conferre, quantum potest, (quòd ex fine generali civitatis certum) (a) necesse est, ut ipse perfectionem possideat, quam conferat: medium sibi perfectionem acquirendi tempus est, si benè impendatur, & si malè, id est si jactura ejus fiat, ipse imperfectus manet, ac proin perfectionem Reipublicæ etiam promoveri non potest; per temporis jacturam ergo perfectio Reipublicæ impeditur, aut quod malum hunc effectum producit in genere, id prohibendi jus datur, ergo & id, quod jacturam temporis parere potest.

SCHOL. 1. Tempus, quod nobis ad augendam perfectionem nostram concessum est, ordinariè valde breve est, sæpè jam maximam partem transiit, dum obligationem nostram, ad bonum commune quid conferendi, cognoscere incipimus, ejus jactura ergo hoc magis præcavenda est.

SCHOL. 2. Pura sine dubio Corollaria magis adhuc particularia ex iisdem Principiis potuissent deducere, sed hæc sufficere videntur ad finem.

§. LIV.

Stabilita hætenus Principia, deductasque ex iis veritates magis particulares ad objectum, propter quod præmissa sunt, applicare, facilis nunc erit negotii. Si enim omne illud prohibendi jus detur, quod in Republica damnum causare potest, vi Principii 1. certè & Libros prohibendi jus erit, si ex iis hoc damnum
ti-

(a) L. B. de WOLFF. Polit. p. 2, c. 1. §. 214.

timendum sit. Sive igitur puritati fidei, sive bonis moribus, sive quieti Reipublicæ, sive Majestati & auctoritati Superioris, sive honori membrorum civitatis quovis modo nocere possint, de illis idem dicendum erit, quod Corol. I. - VI. Si omne illud prohibendi jus datur, quod perfectionem Reipublicæ impedit, ergo & Libros, si hoc impedimentum ab iis provenire possit, vi Principii 2. ergo si ruditas in scientiis & artibus, si jactura temporis per eos pariat, etiam de iis intelligenda sunt Corollaria VII. & VIII. Si denique sint aliqua, quæ effectum hunc per Libros timendum promoveant, ea amovendi per Principium 2. & si quæ eum impediendi media, adhibendi ea etiam circa Libros jus erit vi Principii 4. præcipuè si periculum istud non nimis remotum sit.

SCHOL. Non tantum pro jure, sed & pro obligatione Libros adjecta sub conditione prohibendi concludere possem, sed hoc extra scopum Dissertationis esset.

§. LV.

Demonstratum denique, & siquid video, evidens est, Libros prohibendi jus dari, si perversos §. præc. numeratos effectus post se trahere possint; utrum autem hoc verum sit, conditio adjecta minimè expedita est, hinc quod restat, jam nunc expediendum, ita quidem, ut (quia hæc conditio vel in natura & essentia Librorum ipsa, vel in accidente quodam extrinseco suam rationem sufficientem habet) de iis, qui nocere possunt ex natura sua, primò, de reliquis postea sermo fiat. Ad hoc sint sequentia Theoremata.

§. LVI.

§. LVI.

THEOREMA I. Possibile est, Libros effectus damnosos post se trahere ex natura sua.

Libri etenim sunt series cognitionum humanarum litteris expressæ (vid. §. X.) hinc omnibus facillimè communicantur vi §. XXXIII. ex fine Librorum) cognitiones istæ possunt esse falsæ & malæ vi §. II. & ejusdem Schol. hoc supposito ut tales legentibus communicantur, quid autem faciliùs accidit, quàm quòd cognitiones lectas etiam nostras faciamus? teste experientia; si semel nostræ sint, in voluntatem nostram influxum habent vi §. XXVIII. & malum quidem, cum & ipsæ malæ sint vi §. XXIX. Voluntas mala actiones pariter malas producat; & hinc per Libros non tantùm intellectus, sed voluntas, & omnes actiones nostræ infici possunt, quos effectus damnosos esse nemo inficias ibit, hinc Libri effectus damnosos post se trahere possunt, quod erat demonstrandum.

COROL. Sive igitur omnes, sive aliquæ in Libro expressæ cognitiones malæ sint, semper periculum damni aderit, majus aut minus, prout pejores & plures earum in eo continentur, vel non.

SCHOL. 1. Libri genus quoddam fontium dici possunt, quorum aquæ, id est cognitiones in iis contentæ, si venenatæ sint, ii, qui inde bibunt, non levi certè discrimini exponuntur.

SCHOL. 2. Nolim tamen ex hoc inferas, quòd omnes Libri nocivi esse possint; dantur enim, & hodie ferè sine numero dantur tales, qui nonnihil cognitiones bonas & salutares in se conti-

tinent: hos pro variis suis objectis, de quibus tractant, sanctuariorum purissima Fidei, muros correctores morum, defensores publicae Majestatis appellare necesse est. Sunt, qui tranquillitatis in civitate tutelam agunt, qui ut communis felicitatis receptacula singulis Reipublicae membris tuto aperiuntur, qui juventutem tacite instruunt, ut boni Christiani & boni cives fiant, qui vindicam juris & justitiae vices gerunt, sunt denique tales, qui si auferrentur, solatia innocentissima senectutis, sinceri consultores dubitantium, instrumenta discentium, sicque si non penitus, plus quam dimidium communis boni auferretur. Hos autem nocivos esse non nisi illi tuentur, qui solum ex natura ipsa & experientia legendum plurimas autem scientias & artes Reipublicae nocivas esse somniant. Vid. Schol. §. III.

SCHOL. 3. Aequè malè exinde concluderetur, non nisi per Libros intellectum, voluntatem, & actiones nostras depravari posse. Attamen fateamur, quòd, si mala exempla, si perversae loquelae &c. eò multum contribuere possunt, de quo nemo dubitat, certè plus periculi ex parte Librorum sit: mala exempla coram aliquibus fiunt, loquelae transeunt, sed quae scripta sunt Litteris, permanent, & suo modo aeternizantur, praeterquam quòd omnibus facillimè communia fiant, ita ut non unà, sed mille vicibus relegi possint; hinc si ibi justè timetur unum aut alterum damnum, hic mille timenda sunt.

§. LVII.

THEOREMA II. Possibile est Libros impedire perfectionem Reipublicae ex natura sua.

Libri damna post se trahere possunt, quia in se malas continent cognitiones, uti mox ante demonstratum venio, jam autem in tanta Librorum multitudine, quam hodie numeramus,

existere plures, qui cognitiones imperfectas, aut modo saltem imperfecto expositas continent, plus quam evidens est; ponamus igitur, membra Reipublicæ, quibus curæ est cognitiones suas perficere, iisque partem debitam communi bono conferre, in hujus fursuris Libros incidere, nunquid aquam limpida[m] ex fonte turbido haurient? vid. §. XXVIII. planè ut ex prioribus cognitiones positivè damnosas, ita ex his tales, quæ eorum perfectionem aut promovent, aut continuant saltem, sibi appropriabunt; Ast hoc ipso perfectio eorum impeditur, ergo per Libros perfectionem Reipublicæ impediti possibile est, quod erat demonstrandum.

COROL. Etiam hîc & in sequentibus illa diversitas benè attendenda est inter magis & minus; quò plures scilicet, quò magis imperfectæ sunt cognitiones in Libro, eò aptior est ad perfectionem nostram impediendam.

SCHOL. I. Scio equidem commune illud & decantatum satis adagium, quemlibet Librum, utut miserè conscriptum, quædam in se bona continere, quæ per assiduitatem nostram colligi, & ad expositionem intellectûs nostri consarcinari possint, sed non cogitant, aut non sciunt, hujusmodi nimis teneri miserabilium patroni laboriosa hac collectione plurimum saltem, sæpè omne tempus in vanum consumi, progressus colligentium in tantum retardari, in quantum per Libros meliores potuissent accelerari. Non amplius versamur in illa penuria Librorum perfectorum præteriti temporis, sæculum nostrum in hoc genere satis fœcundum est: ad quid denuò colligere, quæ jam felicissimè collecta sunt? qui serio ad finem tendit, viam jam emensam non reperit; aliud dicendum foret, si in certa quadam disciplina eruditionis Libri perfecti nondum darentur.

SCHOL.

SCHOL. 2. Siquis dubitaret de possibilitate in hos Libros incidendi, videat is plerasque privatorum Bibliothecas, videat Librariorum officinas, eheu quot merces vilissimæ, quæ eò libentiùs comparantur, quò minùs caræ sunt: si auferrentur exinde duæ tertie, de quorum vilitate certò constat, sic implerentur vota saniorum litteratorum, & facultas esset etiam eos, de quorum valore decisum nondum est, à perfectis discernendi.

SCHOL. 3. Quò magis verò Libri ejusmodi perfectionem civium impedire nati sunt, eo fortiùs eos prohibendi jus inde exurgit. Editi semel & saniorum aliquot Lectorum oculis, iudicio & crisi subiecti equidem sua se vilitate ac inutilitate plerumque ipsi damnant, & imprudentis aut decepti Librarii penum bursamque gravant; cum vero irreparabile damnum sit, quod juventuti tanquam Reipublicæ seminario, ex jactura temporis & solidorum principiorum aut introductionis defectu accedit, maximè in id incumbendum, ne huic viles ejusmodi quisquiliæ exponantur, quibus ingenia meliora collocatà dudum infeliciter & otiosè industrià stulto labore consumantur potius, ac obtundantur aded, ut solidis destituta elementis, neglecto aut prærepto meliori tempore nullius posthac disciplinæ perfectionem assequi valeant. In edendis sedula principis cura præveniendò damnum Reipublicæ avertet, si cuique quidem incipienti libera vires suas exercitandi facultas non denegerur, simul tamen caveatur, ut nihil nisi severiori examine ac censura discussum dignumque publica orbis litterati luce inventum typis commendari permittatur. S. M.

§. LVIII.

Liceret jam etiam absolutè de Jure Libros quosdam prohibendi concludere, cum periculum perversorum effectuum in iis latens detectum sit §. LVI. LVII. sed hæc nimis generalia sunt;

ut veritas magis eluceſcat, ambo hæc Theoremata univerſalia in particulariâ dividam, planè uti ſupra Principia, quibus inniuntur, in Corollaria diviſa ſunt. Sit igitur

§. LIX.

THEOREMA III. Libri Atheiſtici, Deiſtici, Idololatrici, omnèſque Gentiles, Hæretici, ſuperſtitioſi puritati fidei nocere poſſunt,

Cùm enim omnes iſti Libri vel ex toto, vel ex parte cognitiones fidei contrarias in ſe contineant, vid. §. XIII. XIV. XV. quæ per ſui communicationem in intellectu incauti Lectoriſ facile mutationem producunt, vid. §. XXVIII. hic eas tanquam ſuas adoptando à vera doctrina Chriſti incipit diſſentire, diſſenſus iſte licèt etiam in uno aut altero tantùm capite factus puritati fidei obeſt vi §. LVII. hinc prædicti Libri puritati fidei obeſſe poſſunt, quòd fuit demonſtrandum,

SCHOL. I. Hujus fortis Libri ignibus fatuis ſimilimmi ſunt, ſicut enim viator hos ſequens in periculoſiſſima sæpè abvia ducitur, ita debilis lector per ſplendida aſt fucata & falſa illorum ratiocinia tenebris involvitur, dum lucem quærit. Neque hæc ſimilitudo arbitraria eſt; triſtia etenim in Eccleſia exempla reſtantur, viros etiam eruditiffimos hujusmodi Libris deceproſeſſe: Sic Libri Nepotiſ Epicoſpi Orientem penè medium adduxerunt in partes Kiliaſtarum: (a) ſic Eutiſches inviſtus antea fidei deſenſor ad unam leſtionem Libri cujuſdam Manichæi mutatus eſt in infandum caput innumerabilium hæreticorum: (b) ſic alii innumeri viam veritatis deſeruerunt, dum crederent eam
in

in scriptis pessimis invenire. (c) Sufficiat nobis (omnes enim enumerare nimis prolixum foret) considerare multitudinem & constantiam errorum nostri temporis: hos certè nec ita multiplicatos, nec ita firmatos fuisse communis querela est, nisi post inventionem typographiæ copia Librorum hujus generis & facilitas, quævis absurda sibi communicandi, infinitata fuisset.

SCHOL. 2. Hæc tamen nonnisi de Libris in prædictorum classem sinè injuria referendis intelligenda sunt; vid. Schol. 2. §. XV. qui enim ex scrupulis vel meliùs ex ignorantia quorundam privatorum vel atheistici, vel hæretici, vel superstitiosi &c. dicuntur, cum tamen cognitiones fidei contrarias non contineant, his sine læsione auctorum, ipsiusque Reipublicæ, quæ magnam sæpè ex iis utilitatem trahere posset, tales effectus imputari non possunt.

§. LX.

THEOREMA IV. Libri blasphemii, magici, obsceni, Libertini &c. sanctitati morum corrumpendæ aptissimi sunt.

Quod Libri §. præc. nominati in intellectum, hoc isti in voluntatem & actiones nostras operantur; cum enim in iis contentæ sint cognitiones impuræ, expressiones nimis obscenæ, representationes actionum venerearum nimis liberæ, malarum artium instructivæ, honori Dei audacter injuriôsæ, denique Legum omnium contemptivæ, vi definitionum §. XVII. datarum, ponamus (quod totâ die accidit) eos venire in manus, præsertim incautæ, & de cætero ad malum jam satis propensæ juventutis, hæc cognitionibus lectis phantasiam implebit, cumque per imagines phantasticas passiones nostræ nimium quantum incenduntur, his cedendo actiones suas illis conformes, sicque

Legibus difformes producet; sed hoc ipsum nihil aliud est, quàm mores corrumpi, vi §. LXVIII. hi Libri ergo corruptendis moribus aptissimi sunt, quod erat demonstrandum.

COROL. His fœcibus adnumerari meretur plurima pars fœdiorum Romanensium; licet enim modus, cognitiones exponendi, eas malas non reddat, vid. Corol. §. XVI. ultrò tamen experimur, stylum Romanensium idèò usupari, ut imbecilles falso fuco fortiùs alliciantur, & securiùs pervertantur; hinc sive ex toto, sive ex parte perversis cognitionibus repleti sint, semper periculosi sunt; adeo quippe assimilata est natura multorum infectis quibusdam, quæ ex floribus melle & felle mistis semper id, quod pejus est, extrahunt.

SCHOL. 1. Cognitiones istas aquas putridas benè dixeris, quarum Libri receptacula sunt, hæ quoscunque meatus transeunt, putrefaciunt, ubique aliquid hæret; hinc iusta est D. JUSTI opinio, (a) quòd morum corruptio in Anglia (liceat mihi adjicere & in aliis, imò & nostris viciniis & regionibus) ad hunc gradum non ascendisset, nisi libertas infrœnis scribendi, imprimendi & divulgandi Libros similes numerorum eorum quasi in infinitum multiplicasset. Hujuscemodi Libri calices Babylonis sunt venena propinantes, muti sunt revelatores, ea sæpè manifestantes, quæ etiam maximè effrons sine horrore non protulisset vivâ voce, horum ope in notitiam eorum pueri veniunt, quæ viris ignorare consultum esset.

SCHOL. 2. Plurimam partem Romanensium Libris morum corruptivis adnumerare non timui, etsi D. JUSTI loco citato, dum de censura Librorum loquitur, objiciat imò, hoc modo tertiam saltem partem officinarum Librariorum evacuandam, 2dò insignique hominum multitudini amata tempus transigendi, atque 3tò ad solidiorem lecturam perveniendi media adimenda esse. Quantum enim ad primum puto Libros non ad ampliandos the-
fau-

(a) Vid. justi L. supra §. LII. in Schol. cit.

sauros Librariorum, sed ad commune bonum, ad utile quoddam cognitionum humanarum commercium inventos esse; vid. sup. §. VII. VIII. &c. Officinæ autem ad hoc bonum facilitandum institutæ sunt, qui finis cum non obtineatur, imò vero obstaculum patiat, per prædictos Libros, Librarii ex iis lucrari non debent: Lucrum hoc mammona iniquitatis est.

Quantum ad alterum, æquè parùm fundata est formido D. Justri; cum enim non omnes Romanenses ad hanc classẽ referri possint, & de cætero Libri utiliores & amœniores in abundantia habeantur, otiosi non erunt, quorum occupatio etiam unica Librorum lectio esset.

Quantum ad tertium, si etiam verum fieret, quod sperat D. Justri, & hoc modo multos ad lectionem solidiorem perducere (quod tamen rarè contingit, eo quod intellectus fictis Romanensium ideis inescarus reflexionibus solidis difficillimè delectetur) si, inquam, etiam verum fieret, nunquid medium hoc proportionatum est: Libros periculosos lege, ut gustum lectionis solidioris acquiras? hoc modo reedificaretur illud principium Juri Naturæ apertè contrarium: *Facienda sunt amala, ut eveniat inde bonum*: Nemo vadit ad mare, ut patiat, ut naufragium, & sic natate discat.

§. LXI.

THEOREMA V. Libri Machiavellistici, Monarchomachistici, tranquillitatem publicam turbare possunt.

Primi enim ex definitione sua §. XX. data Superiori cognitiones subministrant, vi quarum ejus potestas limitibus etiam naturalibus expers pronuntiatur, hinc, si accidat, Principem quendam (qui propterea, quia Princeps est, fines humanitatis egressus non est) ambitiosum gubernacula tenere, hunc cog-
tio-

tiones similes inclinabunt ad despotismum, ad tyrannidem; cæteri autem dum populo infrenem licentiam tribuunt Superioribus resistendi, eos deponendi &c. vi ejusdem §., ab eo tantò faciliorem applausum inveniunt, quantò magis plurimi portandi Superioritatis jugi jam pertæsi sunt; ex utrisque igitur nisus inordinatus ex una, ex altera parte resistentia consequitur, sic animi contra animos excitantur, quilibet in prædictis Libris actuum suorum justitiam quærunt, iisque eò pertinaciùs inhærent, quò magis colorata sunt eorum fundamenta, quibus decepti sunt; sed quis non videt bellum quoddam intestinum sic instrui, totiùsque reipublicæ hæctenus possessam tranquillitatem periclitari? hisce Libris ergo tranquillitas publica turbari potest, quod erat demonstrandum.

SCHOL. Ad confirmationem primæ partis hujus Theorematis illustrius nihil afferre possum, quàm sententiam, quæ ex calamo coronati Principis simul ac Philosophi fluxit: Verba ejus (quæ, quia à Principe emanarunt, hoc ipso majus pondus habent) hæc sunt: (a) *Librum Machiavelli* (quidnã & de cæteris sine nomen suum mutuantibus id ipsum intelligi possit?) *semper Libris accensui periculossimis, qui unquam in mundo divulgati sunt. Liber est, qui planè naturaliter incidit in manus Principum atque Politicorum, & hoc ipso nihil faciliùs est, quàm Principem juvenem, cujus intellectus inter bonum & malum nondum satis discernit, per regulas passionibus suis adulantes corrumpi.* Describit exinde pessimas sequelas instructionis Machiavellisticæ, & miserimum statum subditorum sub Principe Machiavelli discipulo, quorum rationem in prædictis Libris quærendam æstimat.

Quoad

(a) Vid. præfat. ad Antimach. circa medium.

Quoad alteram partem quotidiana experientia testem agit: quot motus variis in Regnis paucos intrà annos audivimus? horum in originem dum inquiri solet, Libri sæpissimè ut auctores eorum principales accusantur, aded communis est opinio de efficacia eorum in corda subditorum.

§. LXII.

THEOREMA VI. Libri in Superiorem injuriosi, sive vitam, leges, aut modum regiminis universim tangant, auctoritatem & majestatem ejus minuere possunt.

Nam si vita aut mores litteris contemptibilibus in Superiore depinguntur, si leges ejus tanquam injustæ, damnosæ aut inutiles traducuntur, si modus regiminis ejus tyrannicus, debilis aut neglectus quocunque modo dicitur, & subinde ad speciem ut talis lectoribus comprobatur, quod ipsum fieri in prædictis Libris ex eorum definitione manifestum est (vid. §. XX. Schol. 1.) nunquid legentium amor, quo Principi hæcenus amatissimo sibi viso tenerrimè addicti fuerant, comparente nunc (uti ex Libris colligitur) bonæ & immeritæ existimationis, utpote sinè qua nullus amor possibilis, fallaciâ, refrigescet: salutaris timor degenerabit in diffidentiam de felicitate sua sub tali Principe ulteriùs promovenda, fervor obedientiæ languescere in tantum incipiet, quantum legibus injustitiæ inesse, etiamsi falsò, creditur; pars ergo eas planè contemnet, pars iis occultè se subducet, dummodò impunè possit, pars Principi muneris sui planè indigno, qualem Libri eum docuerunt, centies maledicet; sed hæc omnia, siquid video, diminutionem au-

cto-

H

Et oritatis & majestatis in eo innuunt: hinc, prædictis Libris adscriptum convenire effectum, demonstratum est.

COROL. Cùm Libri in Ministros publicos ut tales injuriosi etiam in ipsos Superiores injuriosi censeantur (vid. §. XX. Corol.) Libri autem satyrici sæpè hoc vitio non careant, etiam his præmemorati effectus justè imputantur.

SCHOL. Exinde non sequitur, omnem Superiori aut Ministri ejus extravagandi Licentiam esse relictam, quin remedium ullum, possibilibus eorum exorbitantiis obveniendi, superfit: viæ adhuc magis congruæ dantur, quibus ad finem perveniri possit, tutiùs occultæ remonstrations, &c. quàm publicæ accusationes adhibentur; Hæ ultimæ plerumque desideratum effectum non habent.

§. LXIII.

THEOREMA VII. Libri famosi, contumeliosi, sic dicta scripta pasquinica, schedæ diffamatoriæ &c. bonam famam Membrorum Reipublicæ lædere possunt.

Bona fama nostra consistit in bona existimatione, id est iudicio aliorum de perfectionibus nostris (a) & in tantum circa eam lædimur, in quantum bona existimatio de nobis in aliis minuitur; (b) ponas igitur, in Libris aut schedis exhiberi aliis cognitiones (etiamsi falsas) de imperfectionibus nostris, facillimè con-

(a) Vid. DAN. NETTELBLADT Syst. Juripr. Nat. P. 2. §. 18.

(b) Conf. L. B. de WOLFF. Inst. J. N. P. I. §. 88. & 125. 126.
Item DAN. NETTELBLADT. Lóc. cit. §. 19.

consequens est, ut Lectores conformiter ad ea, quæ lecta sunt, iudicium hæctenus de perfectionibus nostris habitum mutant, ac in contrarium de imperfectionibus nostris nunc iudicare incipiant, (vid. §. XXVIII.) sicque hoc ipso bona fama nostra lædatur. Cùm igitur in prædictis Librorum specibus seductivæ ejusmodi & perfectionibus nostris ita contrariæ cognitiones exponantur, vi §. XIX. per eos fama nostra lædi potest, quod erat demonstrandum.

SCHOL. Si per vivam vocem, per verba contumeliosa, per Discursus diffamantes existimatio bona unius in mente alterius variari & minui potest, quanto magis vituperia scripta, detractio- nes litteris annotatæ idipsum operari poterunt. Nulla inter utrumque differentia, nisi quòd effectus iste per Libros timefcendus multò generalior & longævior illo sit; cùm enim Libri plurimorum in manus incidant, generalior, cùmque etiam compendia ista vilissimarum contumeliarum in Bibliothecis locum occupent, longævior effectus est, utpote qui Generationibus etiam futuris communicatur. Insuper bona Fama per Libros adempta difficillimæ reparationis est; si enim naturalis nostra superbia vix patitur, ut detractionem penes unum aut alterum factam revocemus, quanto minùs injustitiam nostram coram multis confitebimur, quod tamen ad reparandam læsionem absolute necessarium est.

§. LXIV.

THEOREMA VIII. Libri malè scripti, sicque confusi, obscuri, non solidi augmentum scientiarum impedire, & jacturam temporis parere possunt.

Scientiæ nostræ tunc augeri dicuntur, quando plures, quando distinctiores rerum ideas acquirimus, quando veritatibus jam cognitis veritates superaddimus, quando in detegendis veritatum rationibus ita progredimur, ut in earum rationes sufficientes, à sufficientibus ad ultimas penetremus; libros memoratos autem unum aut alterum impedire posse, manifestum erit consideranti, quod *obscuri* hoc ipso, quod contenta sua sub tenebroso involucri Lectori exhibeant, vi §. XXX. tantum sapè temporis & studii ab eo requirant ad aliquas solùm ideas aut veritates intelligendas, quantum aliàs ad mille clarè explicatas suffecisset, hi ergo idearum & veritatum pluralitatem: *Confusi*, cùm cognitiones in iis sinè ullo ordine commistæ sint, sine ordine eas Lectoribus communicant, §. XXX. hi ergo earum distinctionem: ex *non solidis*, quia in rationibus veritatum deficiunt (§. cit.) etiam Lectores eorum ulterioris penetrationis sapissimè incapaces similiter deficere assuescunt; hi ergo profunditatem cognitionum nostrarum impedire possunt, ac proinde etiam scientiarum augmentum: consequens est, quod, si tempus illud, quod (ut posset) ad nostram & Reipublicæ perfectionem non impenditur, pro perduto reputandum est, etiam hoc, quod lectione similium Librorum consumitur, maximam saltem partem perditum dici possit, atque sic ex eodem uno fonte duplex in Theoremate assignatus effectus ex prædictis Libris fluere potest, quod erat demonstrandum.

SCHOL. I. Supponitur in hoc Theoremate (& quis illuminatissimis hisce temporibus sine invidia non supponet?) Libros circa singulas eruditionis disciplinas suo modo perfectos extare; si tamen circa objectum aliquod scientificum Libri non nisi *obscuri*, *confusi*, *superficiales*, & *non solidi* reperirentur, per se patet,

pater, hos potius legendos esse, quam nullos, usque dum ad perfectiores perveniatur, in hoc casu Instrumenta planè apta non sunt, sed nec omninò inepta: per gradus itur ad sublimia, quæ tempora nostra non attigissent, nisi eandem viam gressi essent aurearum scientiarum & artium inventores, restauratores.

SCHOL. 2. Etiam negari non potest, plures inter Viros eruditissimos ex Libris imperfectissimis multùm profecisse; at exinde plus non sequitur, nisi quòd periculum damni aded generale non sit: naturalis quædam ingenii felicitas, ac studii assiduitas supplere sæpè solet id, quod in mediis deesse experimur. Ad hæc Reipublicæ indemnitas exinde nondum probatur; quantum enim & ad sui & Reipublicæ perfectionem asferre potuissent ii ipsi, si viâ planâ & rectâ ivissent, qui per horrida & aspera tantùm emensi sunt stadium. De cætero valdè rari sunt Heroës litterati, qui memorato tramite inceserunt: qui vel parùm in Historia litteraria versatus est, tacitè subin erubescit, æstimatissimorum aliàs Scriptorum opera ex defectu aut claritatis, aut soliditatis, aut ordinis vilipensâ & contempta esse, imò odiosa.

SCHOL. 3. Fortè propriæ Dissertationi per hoc sententiam dixi; sed esto, non irascar, dummodo omnia scripta similis farinæ meliori forte non gaudeant: Accendat hæc ignem, ut cætera comburantur.

§. LXV.

Hætenus de Libris, qui ex natura sua nocere possunt, cum ratio damni sufficiens in ipsis Librorum contentis lateat; sed & quædam Libris extrinseca, quædam Circumstantiæ, quædam Libris accidentalia sunt, ob quæ, licet non omnibus & semper, subinde tamen & aliquibus periculosi esse possunt. Unde & de his quædam magis specialia dicenda sunt, hinc sit

§. LXVI.

THEOREMA IX. Libri quidam periculum damni secumferunt
ex accidente auctorum.

Nam Libri quoad auctores suos considerati sæpè anonymi sunt, vel pseudonymi, sæpè infideles, sæpè hæretici &c. vid. §. XXIII. & XXIV. anonymi & pseudonymi (quamvis non raro aliis sub rationibus tales sint) hoc ipso, quòd auctores eorum publicam lucem timeant, suspecti tenoris esse non inaniter creduntur. Experienciã docti sumus, absurdissima tecto aut ficto nomine prodiiße: Conscientia propria ipso factò eos iudicavit reos mali, cuius se auctores fateri erubuerunt; infideles vero aut hæretici zelo quodam ingenioso errores suos magis diffundendi scriptis quibuscunque de se ad speciem indifferentibus falsa sua Principia hinc inde inserunt, & ut minùs timeantur, sub titulis honestissimis occultant. Hæc eò periculosiora sunt, quò minùs advertuntur: velut angues in herba latentes sæpè sensibilibus jam nocuere, antequàm cognita sunt. Verum igitur, quòd Libri etiam ex accidente auctoris periculosi esse possunt, quod erat demonstrandum.

SCHOL. 1. Si huiusmodi Libris approbatio publica accesserit, periculum cessat, utpote quod in suspitione tantùm, atque rationabili fundatum erat.

SCHOL. 2. Utrum hoc idem periculum subsit, si editores Librorum infideles aut hæretici &c. sint, asserere non audeo, quia hoc periculum remotissimum est, & suspicio irrationabilis videtur: Malum accidentale, ut prudenter timeatur, sæpius accidere debet in iisdem circumstantiis.

§. LXVII.

§. LXVII.

THEOREMA X. Libri periculum damni secumferunt ex acci-
dente personæ legentis.

Nam cognitiones quorundam Librorum possunt ita esse sublimes, ut nonnisi à sapientibus ritè intelligantur, debilibus ingenio autem scandalo sint, illis veritatem illustrent, hos autem in errores deducant (a). Quidam mysteria naturæ adeò exhibent, ut aliquibus adjumento sint utilitatem publicam promovendi, aliquibus occasio gravissimarum tentationum (b). Licet igitur nullatenus dici possit, ejuscemodi Libros simpliciter periculosos esse, nihilominùs si relativè ad debilitatem legentium considerentur, pro talibus haberi posse æquè parùm dubitatur, ac supra de veritate §vi LIX. & LX. perinde enim est, unde effectus suam originem trahat, si malus sit, origo periculosa dicitur. Igitur, Libros in dicta circumstantia periculosos esse, negari non potest.

§. LXVIII.

THEOREMA XI. Libri periculum damni secumferunt ex acci-
dente loci.

Licet

-
- (a) Inter hos numerantur plures loci §. Scripturæ, & præcipuè Cantica Canticorum, quorum lectio promiscua etiam Judæis jam periculosa visa est, unde ea nonnisi provectoris ætatis viris permittebatur: Item primis Christianis. Vid. SCHELSTRADT, quadam occultata sunt.
- (b) Ita Libri Medicorum, Chirurgorum &c. ejuscemodi sæpè exponunt, quæ legere non expedit omnibus.

Licet enim locus Libros nec mutet, nec variet, ultrò tamen admittitur, Librum sustinentem potestatem populi in regno democratico aut mixto quietem publicam consolidare potius, quàm turbare, dum in regno Monarchico auctor ejus tanquam inuasor Jurium legitimi Superioris haberetur; sed etiam vice versâ in statu monarchico is, qui infrœnatam unius voluntatem pro summa Lege habet, in omnibus defensor publicæ Majestatis declarabitur, dum in regno democratico uno ore contra illum tanquam furem libertatis suæ reclamabunt. Vid. §. LXI. in Anglia certè scriptum Regi soli omnem tribuens potestatem, in Gallia eam dividens inter Regem & populum sine dubio motus faceret, & in Italia, illisque Provinciis, ubi Principia regiminis monarchici summo Pontifici in universam Ecclesiam competentis recepta sunt, Libri ea impugnantes totam sollicitudinem inquisitionis excitarent, dum alibi virgam censoriam non tantùm effugiant, sed etiam innoxie & salvâ conscientia ab omnibus, à quibusdam utiliter & exigente ita muneris sui ratione laudabiliter legantur. Multùm ergo à locis dependet, ut Libri pro periculosis habeantur, quod est demonstratum.

SCHOL. Plura certè accidentia possunt esse, & circumstantiæ, in quibus Libri periculosi videri possunt, has autem omnes hic determinare nimis prolixum foret: mihi sufficit ostendisse, quòd non semper ex natura Libri, sed & aliunde damnum ex eorum usu provenire possit.

§. LXIX.

Nunc demum etiã absolutè concludere licet: ergò Jus, certos Libros prohibendi, negari non potest: ergo non fit in-

injuria neque auctoribus, neque legentibus, si illorum opera his subinde subtrahantur: ergo non ex animo decipiendi, aut in errore relinquendi eos, quorum tamen interest: sed ad aver-tenda pericula & damna, hoc Jus exerceri, dicendum est: ergo non ad tollendam libertatem hominis, sed ad infrœnem ejus licentiam, in rebus fidei aut morum extravagandi, coërcen-dam introductum est; posito enim, omne id prohibendi jus da-ri, quod Reipublicæ damnum aut positivum aut negativum cau-sare potest, vid. §. LV. demonstratum est, certos Libros utrumque operari posse. §§. LXVI. LXVII. ac insuper in quo hoc damnum consistat, magis determinatum §. LXVIII. & seq. LXIX. hinc penes Rempublicam tale jus existere, extra dubium esse, existimo.

COROL. 1. Ergo Libri atheistici, deistici, idololatrici, omnes-que gentiles, hæretici, superstitiosi, prohiberi possunt. Vi §§. LIX. & XLVII.

COROL. 2. Ergo Libri blasphemii, magici, obscœni, libertini &c. prohiberi possunt. Vi §§. XLVIII. & LX.

COROL. 3. Ergo Libri Machiavellistici, Monarchomachistici, prohiberi possunt, vi §§. XLIX. & LXI.

COROL. 4. Ergo Libri Superioribus aut Ministris eorum inju-riosis prohiberi possunt. Vi §§. LXII. & L.

COROL. 5. Ergo scripta etiam privato contumeliosa, aut quocun-que modo diffamantia prohiberi possunt, vi §vorum LXIII. & LI.

COROL. 6. Ergo Libri malè scripti, confusi, obscuro, & non solidi facta sub limitatione prohiberi possunt, vi §vorum LI. & LXIV. Huc pertinet etiam pars sic dicti SCHOLII 3. §. LVIII.

COROL. 7. Ergo Libri anonymi, pseudonymi, auctoris suspecti &c. prohiberi subinde possunt, §. LXVI. XLV. XLVII. & seq.

COROL. 8. Ergo Libri nimis sublimes certis personis aut locis destinati, ceteris subinde prohiberi possunt, vi §. XLV. & seq. Item §. XLVII. & XLVIII.

SCHOL. 1. Vix credo, Librum quendam periculosum esse, si non ad unam ex his classibus reduci possit, sicque nec jus prohibendi dari, nisi circa nominatos, ita, ut, qui vel parum attendit, totum juris, quod in quaestione est, objectum uno hoc paragrapho perlustrare possit, dummodo bene discernat Libros, qui semper & omnibus nocere possunt, ab iis, qui subin & aliquibus; eatenus enim & jus prohibendi tantum temporale non perpetuum, particulare non universale adesse judicandum est.

SCHOL. 2. Ad magis singularia descendere possem, ac periculosissima cujusvis classis opera illustrationis gratia recensere; sed quam facile etiam hoc fuisset, cum etiam leviter in Historia literaria versatus nostris praecipue temporibus in innumera hujus fortis gemina incidat, ultrò tamen ab hoc abstinui, utpotè qui Catalogum Librorum contexere nullo modo mecum constitueram, sed jus eos prohibendi in genere demonstrare.

§. LXX.

Eodem fundamento, quo pro Jure Libros prohibendi in genere §. praec. conclusum est, etiam pro variis ejusdem speciebus & annexis concludi posse manifestum est, hinc ulterius sequentia statui possunt consecutaria:

CONSECT. 1. Non tantum Libri lectio, sed & impressio, divulgatio quocunque modo facta, imò & retentio eorum jure pro-

prohiberi potest, vi §. XLV. Prin. 3. per hæc enim omnia damnnum per Libros tinendum facilitarum demonstratione non indiget.

CONSECT. 2. Ut Librorum usus justè prohibetur, ita & censurari, qualificari, affigi, confiscari, comburi, cæterumque pœnæ tùm temporales, tùm spirituales, prout ad effectum consequendum necessarium visum fuerit, adhiberi possunt, vi §. XLV. Prin. 4. & §. XXXV. XLI. dummodò regulæ infrâ de Exercitio hujus Juris tradendæ benè observentur.

CONSECT. 3. Cùm occultatio & expurgatio Librorum sæpè majorem effectum habeat quàm totalis prohibitio, etiam hanc vel illam fieri posse indubitatum est, vi §. XLII. & XLIII. Item citat. Prin. 4. §. XLV.

§. LXXI.

Subjectum juris prohibendi Libros mihi illa persona est, à cujus statu dependet facultas, aliquam circa Libros omissionem præcipiendi. Expositâ igitur hujus Juris præsentia in Republica, & determinato (quantum fieri licuit) ejus objecto, etiam de subjecto ejus aliqua subjungenda sunt; cùm autem hoc jus non semper à statu unius ejusdemque personæ dependeat, claritatis causâ sequentes à se invicem separandæ sunt Propositiones.

§. LXXII.

PROPOSITIO I. Jus prohibendi Libros in genere competit Superiori Reipublicæ; ab hujus statu enim dependet obligatio, pro felicitate & bono suorum subditorum vigilandi, damna avertendi, perfectionem promovendi, vi finis, ad quem constituitur.

stituitur. Hinc si clarum sit, Libros aut positivum aut negativum damnum subditis inferre posse, huic jus esse debet, eos prohibendi, eaque omnia adhibendi, sine quibus ad finem vel planè non, vel non ita facillè perveniret: Hic utà reliquas Reipublicæ necessarias aut utiles Leges ferre potest, ita & eas, quæ Libros concernunt,

§. LXXIII.

Republica vel est sacra sive Ecclesia, vel profana sive Civitas: utraque supremæ cuidam voluntati subordinata est, ad commune bonum suum assequendum, hinc Superior aut Ecclesiæ aut civitatis Superior est. Exinde sequitur

PROPOSITIO II. Jus prohibendi Libros Ecclesiæ nocivos Superiori Ecclesiastico, Civitati nocivos Superiori Civitatis competit; ut enim ille ad bonum Religionis, felicitatèque spirituales in Ecclesia, ita hic ad bonum temporale, utilitatem, felicitatèque possibilem in Civitate obrinendam constitutus est; Si igitur Libri aut Ecclesiæ aut Civitati nocivæ dentur (de quo ex superioribus à §. LVI. usque LXIX. nullum dubium relictum esse puto) cuilibet pro fine constitutionis suæ Jus, eos prohibendi, competere in propatulo est.

COROL. I. Libros igitur infidelium, hæreticos, morum corruptivos &c. variasque species sub his contentas, & supra in Sect. 1. recensitas prohibendi, jus Superiori Ecclesiæ competit.

COROL. 2. Libros Machiavellisticos, Monarchmachisticos, injuriosos, diffamantes malè scriptos, eorúmque species pariter supra recensitas Superior secularis prohibere potest.

COROL.

COROL. 3. Si mixti sint Libri, & in utramque Rempublicam malum influxum habere possint, quilibet, pro ratione sui interesse eos prohibendi, jus habet.

SCHOL. Quantum Libros Religionem sive Ecclesiam concernentes attinet, si eos à Superiore Ecclesiastico prohibendos dixi, de jure proprio intelligendum est; jure enim advocatiæ Superiori sæculari sine præjudicio Juris circa sacra idipsum competit; solet enim fieri, quòd prohibitio Ecclesiæ solius effectum intentum non sortiatur, qui per dispositionem sæcularem mirabiliter promovetur; hinc Ecclesiæ indecorum non est, amplecti & osculari manus sæcularium auxiliatrices fini Ecclesiæ adeo salutares. Supposito tamen, quòd quæstio: an Liber fidei aut Religionis repugnet, nondum decisa sit, Judex sæcularis illum pro tali v. g. hæretico &c. declarare non potest; sic enim judicem ageret, non advocatum Ecclesiæ.

§. LXXIV.

Superior Ecclesiæ vel omnibus fidelibus præest, vel aliquibus tantum: In primo casu Superior universalis, in altero particularis erit; primo nomine Summus Pontifex tanquam Caput Ecclesiæ, & Concilium generale veniunt, altero autem quilibet Patriarcha, Archi-Episcopus, Episcopus, aut etiam Concilium particulare. Exinde sequitur

PROPOSITIO III. Summus Pontifex tunc Caput Ecclesiæ, & Concilium generale pro omnibus fidelibus, Patriarchæ, Archi-Episcopi, Episcopi sive singuli, sive in Concilio particulari congregati pro latitudine Provinciarum aut Diocesium Libros Religionis nocivos prohibere possunt; nam sicut uni data est prærogativa & primatus potestatis, sicut in Concilio generali coadunata est po-

testas omnium Superiorum particularium, & sic in unam universalem coalescit, ita Episcopis pro assignata sibi totius gregis parte regimen commissum est, & in Concilio particulari plurium voluntas unam constituit pro latitudine Provinciae aut Dioceseos suae. Si igitur jus Libros prohibendi competit Superiori, vid. §. LXXII. & quidem, si Religionem concernant, Superiori Ecclesiastico, vi §. LXXIII. consequens est, Summo Pontifici & Concilio generali id ipsum competere in universam Ecclesiam, cæteris Superioribus tantum in particulares subditos sibi concreditos, quod erat demonstrandum.

COROL. Si Pontifex consideretur ut Patriarcha aut Episcopus Romanus, suasque prohibitiones ut talis promulget, per se patet, eas non nisi pro particulari sua Ecclesia constitutas esse.

SCHOL. Utrum in Legibus Librorum prohibitis à Summo Pontifice etiam ut capite Ecclesiae constituendis Placetum Regium obtineat & an earum publicatio Romae tantum facta sufficiat, noviter hic examinari non meretur, cum etiam circa has Leges rationes illae communes & naturales omnium Legum constituentium intercedant, quas ESPENIUS in Tractatu de Legum promulgatione & Placeto Regio solidissime proposuit, (a) quas in Annotationibus ad Colleg. Juris Can. Illust. D. BARTHEL eruditissime illustravit.

§. LXXV.

Superior secularis universi non datur, sed est vel hujus vel illius Regni aut Territorii Superior, ejusque potestas tota cum finibus Territorii sui in pari extensione est; inde venit

PRO-

(a) Vid. VAN ESPEN Jus Ecclest. univ. Tom. 2.

PROPOSITIO IV. Superior sæcularis Libros Rempublicam profanam concernentes prohibendi jus habet pro latitudine Territorii sui. Patet hoc partim ex Propositione prima & secunda; quod enim Superiori (vid. Prop. I.) & quidem Superiori sæculari in genere (vid. Prop. II.) justum est, etiam cuius particulari non potest denegari: Si tamen leges Librorum prohibitivas ad subditos non suos extenderet, ab his ei impune non pareretur.

COROL. Licet ergo status diversi suas Commissiones erigant, quorum cura sit Libros perverfos prohibere, per hoc cæteris prospectum non est. Contexant immensos prohibitorum Librorum Catalogos: sic lex unius aut alterius Territorii subditis constituitur, cæteris inter scripta indifferentia numerantur, nisi fortè ipsi Legem aliorum etiam suam faciant per receptionem, de qua infra.

§. LXXVI.

Regna & Territoria plura sunt, quàm ut ad singula descendere, singulisque eorum Superioribus partem Juris hujus universalis ipsis competentem assignare possim, sed & necesse non est; quæ enim de uno particulari vera sunt, ad reliqua facile applicari possunt. Hinc pro Imperio nostro Germanico sit

PROPOSITIO V. Imperator aut solus aut cum Statibus Imperii simul sumptis in Comitibus pro toto Imperio, Status singulares, aut in Conventu circulari congregati, pro Territorio aut circulo suo leges Librorum prohibitivas ferre possunt. Licet enim potestas solius Imperatoris in Imperio illimitata non sit, multa tamen sibi reservata habet, inter quæ Vigiliæ circa Libros per constitutam commissionem specialem prohibendos meritò numeratur; & fi-
cut

cut cum Statibus in comitiis, circa cætera negotia ita & circa Libros disponere potest. Status autem singuli de potestate gubernativa, Imperii (quamvis cum subordinatione ad unum) gaudent; planè uti Episcopis in Ecclesia, ita his in Imperio (quod multam cum illa analogiam habet) pars sollicitudinis communis commissa est; hinc quod illis in suis dicecesibus, vid. Prop. III. idipsum Statibus in suis Territoriis salvo jure Imperatoris denegari non potest.

SCHOL. 1. Plures Status Imperii cum non tantum Principes sed & Episcopi sint, utramque facultatem conjunctam habent.

SCHOL. 2. An per se, an per alios hæc Jura exerceant, perinde est, dummodo eorum nomine & auctoritate fiat: Doctores privati Legem non faciunt.

SCHOL. 3. Scio, in aliquibus Regnis aliquibus temporibus totum negotium Librorum penes Ecclesie Commissarios fuisse; sed mihi hic non inquirendum, quid factum, sed quid circa prohibitionem Librorum justum sit: illud mox infra observabitur.

§. LXXVII.

Jus Libros prohibendi, & jus finem per prohibitionem intentum per media proportionata exequendi inter se connexa sunt, vi §. XLV. Prop. IV. & Schol. 2. item §. LXX. Quantum ergo quis Juris habet Libros prohibendi, tantum etiam se extendit Facultas ejus, adhibendi media ad finem perveniendi. Exinde fluit.

PROPOSITIO VI. Superior Civitatis per temporalia, Ecclesiasticus insuper per spiritualia media finem prohibitionis sue urgere potest. Utrique enim finem suum congruè & proportionatè persequi justum est; ast fini temporali (hic enim à Superiore Civitatis tantum intenditur) media temporalia, spirituali etiam

etiam spiritualia proportionata & congrua sint; hinc illa primo, secundo etiam hæc ultima adhibendi Jus est.

COROL. Censura, affixio, confiscatio, combustio, impeditio inventionis aut cujuslibet divulgationis, retentionis &c. & civitati, & Ecclesiæ congrua sunt, vid §§. XXXIV. & XLI. pœnæ Spirituales autem v. g. excommunicatio soli Ecclesiæ, vid §§. XL. & XLI. hinc sequitur, has à Superiore Ecclesiæ tantum, illa ab utroque urgeri posse; leniora tamen violentioribus præferenda, violentiora verò, si illa inefficacia sunt, amplectenda esse, infra ostendetur, vid §. LIX.

§. LXXVIII.

Expositis nunc etiam iis, quæ de subjecto Juris Libros prohibendi servatis præscriptis limitibus dici potuerunt, restant pro conclusione hujus Sectionis, quæ ad ejusdem Juris exercitium spectant. Scio, alios ex eo, quod longè ante factum est, pro Jure illud faciendi semper mira cum arrogantia concludere; verum licèt omnem vim huic argumento denegare non audeam, circa prohibitionem Librorum tamen illud adhibere nolui, certus, quòd, si ex ratione fortiori & de se sufficienti Libros justè prohiberi non ostenderem, nusquam illud concessum iri ex eo, quòd semper & multipliciter, & rigorosissimè prohibiti fuerint.

§. LXXIX.

Exercitium Juris Libros prohibendi vel est modus ille determinatus Librorum prohibitionem in actum deducendi, vel sunt ipsæ actiones, quibus Librorum prohibitiones fiunt. Si quis levia fortè credat, quæ desuper dici merentur, fateor illi, hoc Caput delicatissimum totius Dissertationis mihi visum esse, perpendenti, quòd à legitimo hujus Juris exercitio vigor aut contemptus dependeat, indèque veniens obligationis gradus

infra Sectione III. determinandus sit. In modo Libros prohibendi, non in ipso Juris usu tyrannidem se detexisse credunt multi: in incertitudine super id, quod prohibitum est, se relinqui queruntur alii; parum igitur, imò nihil omninò, me fecisse crederem pro Jure supra asserto, nisi & ejusdem aeternam executionem pro modulo exponerem. Igitur primò in quibusdam observationibus id, quod ab antiquissimis temporibus usque ad nostra circa Libros periculosos dispositum fuit, recensere, exinde regulas quasdam subjiciam, ad quas (salvo tamen meliori) hujusmodi dispositiones fieri justum est. Sit igitur.

§. LXXX.

OBSE RVATIO I.

Vix ceperant esse Libri, (a) & eorum jam aliquos communi saltem usui & lectioni subtraxit provida & sagax antiquitas; eundemque morem sequentibus etiam temporibus continuavit; sic enim jam Ægyptii Libros quosdam habebant, quos solis Antistitibus legere licebat (b): Hebræi Libros suos cabalisticos non nisi sapientibus legendos tradiderunt (c): Romani Libros Sybil-

(a) Vid. supra §. VI. Schol. 2. Item §§. VII. VIII.

(b) De hoc testatur Calasiris Sacerdos Ægyptius apud Heliodorum his verbis: *me dicente ea, quæ sciebam, & quæ de hoc flumine (Nilo) sacris Libris perscripta solis Antistitibus cognoscere & legere licet.*

(c) Vid. MORHOFF. polyhist. Litt. L. 1. c. 10. §. 23.

Sybillinos diligentissimè inclusos tenuerunt (*d*): primi Christiani Libros Myſteria fidei altiora continentes catechumenis absconderunt (*e*).

SCHOL. Hæc Librorum prohibitio eorum occultatio potiùs dicenda est; vid. §. XLII. sed una alteri valdè affinis est, finis antiquæ istius consuetudinis à fine nostræ prohibitionis subinde diversus erat, eoquod Sacerdotes Ægyptii scientias & Myſteria sua, quæ in Libris continebantur, plebi communicare nolebant, ut sibi majorem penes illam æstimationem conciliarent: Romani Libros Sybillinos veluti pretiosissima sua ciliaria perdere, primi Christiani cæteros per sublimitatem Articulorum fidei à conversione deterreri timebant &c. Hinc ista de stricta prohibitione intelligi non possunt, interim si justum est omnis rei originem ab ovo repetere, hæc tanquam initia prohibitionis nostræ prodroma considerari merentur.

§. LXXXI.

OBSERVATIO II.

Subinde & Gentiles & Judæi ad Librorum combustionem jam progressi sunt; nam scimus, Scripta Protagoræ & Epicuri concremata esse apud Græcos (*f*): scimus rogo addicta volumina

K 2

na

(*d*) Vid. LACT. L. I. c. 6. ubi ait: *Sybilla Cumena Libri à Romanis occultantur, nec eos ab ullo nisi à Quindecimviris inspicere fas habent.*

(*e*) Vid. SCHELSTRATE de discipl. arcani.

(*f*) Vid. Cicero de Nat. Deorum L. I. & LACTANT. de ira Dei c. 9.

na Numæ à Senatu Romano (*g*): scimus Libros Legis combustos esse apud Syrios per Antiochum Epiphanem; (*b*) pluraque alia ejusmodi exempla suppeditant illorum temporum & gentium historiæ (*i*); & hæ combustiones Librorum prohibitionibus nostris æquivalent, quamvis positivæ leges publicæ scriptæ & expressæ desuper non habeantur.

§. LXXXII.

OBSERVATIO III.

Consuetudo Libros præcipuè Religioni obnoxios comburendi etiam in Ecclesiam Christianam introducta est (*a*); cùmque experirentur sacriati ejusdem Præfules, quantum malum concreditis sibi gregibus ex Librorum perverforum usu evenire possit, eorum Examen inter communia Conciliorum, quæ cessantibus persecutionibus frequenter celebrari cœperant, negotia reputatum est, ut communi consilio & auctoritate dijudicarentur; inde tot statuta Conciliorum Libros reprobantia (*b*),
quæ

(*g*) Vid. PLIN. L. 13. c. 13.

(*b*) Vid. L. 1. Mach. c. 1. v. 59.

(*i*) Apud BOEHMERUM J. E. P. L. V. Tit. VIII. de Hæret. §. 86. & seqq. apud Ligorium de prohib. Lib. ZAHLWEIN Princip. J. Eccl. q. IV. c. II. §. 5. de auth. S. P.

(*a*) Vid. Act. Apost. c. 19. v. 10. Item ALEXAND. ALEX. EUS. SOCRAT.

(*b*) Vid. Cap. Episcopus Dist. 37. & acta 1mò Concil. Carthag. ubi Libri Gentilium, 2dò Conc. Calcedon. ubi Libri Eutichetis, 3tò Ephesini, ubi Libri Nestorii, 4tò Conc. Nicæni I., ubi Libri Arii damnati sunt &c.

quæ ab Imperatoribus tanquam Advocatis Ecclesiæ confirmata, & hinc inde speciali adhuc Constitutione, aut etiam Librorum combustione roborata sunt (c).

SCHOL. Mirum videri non debet, in primitiva Ecclesia adeo frequentes & strictas Librorum prohibitiones nondum fuisse factas, eaque ferè unicè Libros Religionem concernentes tetigisse. Ratio primi est in eo, quòd nondum inventa Typographiâ, vid. sup. §. IX. multiplicatio Librorum valdè difficilis erat; Ratio alterius, quòd noviter introducta Religio Christiana quasi unicum, aut saltem principale objectum erat eorum, qui Libris occupantur.

§. LXXXIII.

OBSERVATIO IV.

Conciliis rariùs ac antea celebrari incipientibus, uti plura negotia in iis olim pertractari solita, ita & illud, quod prohibitionem Librorum pro objecto habet, à Conciliis hæctenus pertractatum ad summos Pontifices devolutum est, à quibus ab initio in suo Consistorio emanatis inde pluribus Constitutionibus (d), exinde per inquisitores (e) & superadditam Congre-

K 3

gre-

(c) Vid. imò Const. Theodosii & Valentiniani ad An. 435. l. 6. Cod. de hæret. 2dò Const. Arcadii ad An. 398. relata in Lege 34. Cod. de hæret. 3tò Conf. Constant. M. apud Socratem l. 1. c. 9. item SOZOM. l. 1. c. 21.

(d) Vid. VAN ESPEN, J. E. U. P. 1. c. 2. Item Dict. de Droit Canonique Art. Consistoire. Item BOEHMER. 1. c.

(e) Vid. FLEURY Inst. J. C. P. III. c. IX. §. 6.

gregationem S. Officii (f) expeditum est; Jure tamen reliquorum, quibus id supra competere ostendi, (g) minimè dempto, quamvis ab his rariùs exercitum fit.

§. LXXXIV.

OBSERVATIO V.

Inventâ Sæc. XV. Typographiâ, vid. Schol. §. IX. renascens
I eo tempore Studiorum & Litterarum amor Scriptores & Libros peperit infinitos, plurimi inter illos sine dubio reparandæ felicitatis nostræ, quantum ea per cognitiones nostras adaugeri potest, instrumenta fuerunt: horum ope humana ratio superdeplorata undique temporum præcedentium ignorantia & barbarie gloriosè triumphavit hætenus, attamen hæc ipsa tantorum bonorum origo, insimul occasio infinitorum erat malorum; felicissimum enim hujus temporis inventum non tantum fertile ad propagandas cognitiones utiles remedium, sed & spargendarum hæresum, alendorum vitiorum, omniumque monstrifarum intellectûs humani opinionum propagandarum adjumentum factum est ab iis, qui rebus optimis malè abutuntur (a). Cura igitur eorum, qui præerant, circa Libros augeri, Censores Librorum constitui, (b) Decreta Pontificum & Imperatorum
 pro-

(f) Vid. ESPEN. I. c. Cap. 3.

(g) Vid. Sup. §. LXX. & seqq.

(a) Historia Reformationis in Germania susceptæ per facta innumerabilia hujus testis est veritatis.

(b) Vid. Const. Conc. Lat. V. ad An. 1515.

prohibitiva multiplicari cæperunt, (c) ac cùm difficile fieret, omnes prohibitiones diversim factas cognoscere & retinere, Libri prohibiti certo quodam ordine redacti in unum, id est, Indices aut Catalogi eorum facti sunt; (d) illi verò, qui paucas tantùm

CO-

(c) Vid. imò Const. Leon. X. ad An. 1530. 2dò Bulla Cœnæ Dom. per Hadrian. VI. & Clement. VII. & pro nostra Germania vid. Const. in Comitii Augustanis facta ad An. 1530. §. 58. & alia ad An. 1548. Tit. 34. Const. Spirens. ad An. 1570. §. 154. & seqq. plurésque alia in CRAMERS Nebenstunden 53ter Theil p. 139.

(d) Scio, jam ante hæc tempora Indicem quendam Librorum prohibitorum editum credi per GELASIVM I. ad An. 494. in Concilio Rom. I. referente sic Dist. 15. c. 3. Decret. Grat. hinc ejusdem jam supra in Observat. II. mentionem facere debuissim, ast quia supposititium eum existimat CAVE in hist. Litt. Script. Eccles. p. 289. eumque Libros improprie tantùm prohibitos continere putar ESPENIVS J. E. U. P. I. C. IV. §. 2. & 3. hinc consultò ab ejus allegatione abstinui.

Primus ergo inter hujusmodi Catalogos memorandus est ille, quem publicavit Facultas Theologica Parisiensis An. 1551. (1).

ADNOTATIO. Catalogus iste tantummodò ut opus privatum Doctorum Galliaè considerandus est.

De altero jussu Philippi II. Regis Hispaniaè An. 1558. publicato testatur SARPI (2).

ADNOTATIO. Philippus hic tanquam Advocatus Ecclesie ejusdem Decreta prævia sed dispersa jussit colligi, suaque etiam auctoritate roboravit; attamen pro suo tantùm Regno.

(1) Vid. P histoire abrégée de la reformat. du Pay-Bas. tom. 1. pag. 197.

(2) Fra PAOZO SARPI la Storia di Concilio di Trento. lib. VI.

cognitiones periculosas in se continebant, de cætero tamen utiles esse poterant, expurgati sunt, unde Index expurgatorius Originem habet. (e)

§. LXXXV.

*** Tertium ad Philippi II. Exemplum confici curavit Paulus IV. per inquisitores Romanos S. Officii, & publicavit An. 1559. (3).

ADNOTATIO. Catalogus Pauli IV. ob adjectas nimis rigorosas quasdam Censuras saltem ex toto receptus non fuit, & per subsequentem Indicem Trid. absorptus est.

**** Quartus ex Commissione Concilii Tridentini, & jubente Pio IV. confectus & publicatus est paulo post Concil. Trid. dictus communiter: Index Concilii Tridentini. (4).

ADNOTATIO. Commissio conficiendi novi Catalogi Patribus Concilii ipsis data fuerat; sed cum hi post habitas quasdam Consultationes ex rationibus à Fra Paolo loco cit. allatis non possent convenire, ac insuper Negotiis gravioribus à longiori discussione impedirentur, Summo Pontifici res tradita est; Catalogus tamen ab eo confectus nec à Concilio approbatus, nec ejus auctoritate, multò minùs ubique promulgatus est, neque de receptione saltem universali ejus sufficienter constat.

(e) Duplicis Catalogi expurgatorii mentionem facit BOEHMERUS quorum alter jussu Ducis de Alba per Conventum Theologorum in Belgio, alter Romæ à Magistro sacri Palatii Joanne Maria Brasichellano publicatus est, & in Hispania postmodum augmentatus (5).

ADNOTATIO. Etiam hæc nonnisi opera privatorum erant, & maximè Censoribus Librorum destinata & utilia.

(3) Vid. SARPI loco citato.

(4) Vid. SARPI loc. cit.

(5) L. V. Tit. VII. de Hæret. p. 98.

§. LXXXV.

OBSERVATIO VI.

Omnis Catalogus Librorum prohibitorum eo ipso ferè tempore, quo finitur, incompletus esse incipit, nisi fortè pruritus scribendi cum ipso finiatur; quàm parùm enim bonum triticum absque zizania, tam parùm diversissima intellectûs humani germina pronascuntur, quin bonis vitiosa, adeoque noviter prohibenda se immisceant. Inde memoratis §. præcedente Catalogis paulo post promulgationem eorum id ipsum accidit. Sixtus V. igitur, ut huic defectui subveniret, Congregationi S. Officii, à qua cura Librorum, in Ecclesia saltem, potissimùm hætenus habita fuit, novam Congregationem subsidariam Indicis dictam substituit (a), quæ cum Cardinales S. Officii cæteris Ecclesiæ Negotiis impedirentur, Negotio Librorum unicè incumberet. Per hanc ergo prædicti Pontificis jussu Catalogus sic dictus Trident. auctus, ac postea Clementis VIII. jussu recognitus & Venetiis publicatus An. 1597. postea verò sub Innocentio XI. noviter editus usque ad An. 1687. productus est, eique appendix adjecta ad An. 1704. (b) Novam

L

il.

(a) Vid. ESPEN. de Congreg. Indicis L. supra cit.

(b) Vid. BOEHMERUS l. cit. §. 97.

ADNOTATIO. Multùm sollicitus fui in investiganda veritate quæstionum, an & quomodò ipsi hi ultimi Catalogi summorum Pontificum, & eorum additamenta publicata sint in Germania, quod ex eo præcipuè Sectionis tertiæ Caput de Obligatione nobis hodie

illius editionem cum variis additamentis habemus illam sub Benedicto XIV. factam (c). Imperantes etiam Germaniæ nostræ, Negotium Librorum prohibitionem concernens majori sollicitudine nunc ipsi curare cœperunt per Fiscalem Imperii, & speciales Commissiones, Viennensem & Francofurtensem, quæ hodie adhuc supersunt (d). Plures ordinationes & prohibitiones particulares vix non in singulis Germaniæ Territoriis factas esse, dubio caret: aliquas earum recenset BOEHMERUS;

(e)

diè incumbente, determinandum sit; sed si (quod visum est) licet aperire, fateor, me in anxia quâdam incertitudine desuper relictum esse, promulgationem expressam publicâ auctoritate factam non inveni, & quàm difficile est tacitam, quæ sit per receptionem, probare.

(c) Editio Romana in 8vo. novissima est de an. 1764.

ADNOTATIO. Circa hunc ejusque augmenta nullam nobis legitimam intimationem factam esse, dubio caret, & tempus post ejus editionem elapsum brevius est, quàm ut exinde tacita ejus receptio probari possit.

(d) Vid. varii Recessus Imperii collecti à L. B. de CRAMER *Westarische Nebenstunden* pte 53. pag. 139. & Capit. Cæsar. Art. 2. §. 7.

ADNOTATIO. Dum putat L. B. de CRAMER per duplicis Commissionis ordinationem sufficienter prospectum esse Germaniæ circa Negotium Librorum, de Libris profanis loquatur necesse est. Nam quoad eos, qui Religionem & rem Ecclesiasticam concernunt, ne sic quidem adæquatam parari medelam, facile advertere licet; adhuc stante etiam toto laudati perillustri Autoris eventum sperare haud sinunt, dum invehendis, vendendis & legendis Libris multifariam nocivis firmus & promptus obex non ponitur.

(e) verum has omnes enarrare nimis prolixum & superfluum foret; quaedam ex constitutionibus pro patria nostra videantur (f).

§. LXXXVI.

Factis hisce observationibus credent fortè nonnulli, me ad praxeos observatae crisin processurum esse; sed quem dum fructum exinde sperare liceret? si etiam circa quorundam Librorum prohibitionem excessus quidam (quod tamen demonstratu mihi saltem nimis difficile est) irreperint, exinde nec ipsum jus prohibendi infringitur, nec etiam obligationem nostram inde solvi vel firmari ex infra dicendis elucescet.

Interim per hoc minimè dictum volo, quòd ex omnibus recensitis legibus obligatio nostra jam certa sit, aliis rationibus quae in paucis annotationibus supra adjectis continentur, evincam, eas non omnes aut semper nos tenuisse, aut tenere hodie. Caeterùm Regulas quasdam generales subjiciendas promisi, ad quas prohibitiones Librorum imposterùm dirigi justum esset. Hinc sit

§. LXXXVII.

REGULA I. Prohibitio Librorum non fiat, nisi ex vera necessitate vel utilitate præponderante.

Cùm enim nulla Lex, eoquod hominis Libertatem Naturà sibi debitam restringat, sine ratione sufficiente fieri debeat, & hoc quidem minùs, si ex Libertatis nostrae usu insigne bonum

L 2

num

(e) Vid. BOEHMER loco citato.

(f) Mand. de 22. Febr. 1671. Instruct. Decan. rur. de 26. Mart. 1691. §. XXXIX. Instructio Parochorum de eod. dato §. XL. Decret. de 17. Maji 1751. &c.

num consequi possimus, id ipsum etiam de Legibus prohibitoriis justum est, sed pro Justitia prohibitionum circa Libros factorum aliam rationem invenire non possumus, nisi periculum damni avertendum, id est necessitatem, vid. §. LVI. vel bonum promovendum, id est utilitatem; Principium tyrannicum enim: *Stat pro ratione voluntas*: refutatione non indiget. Cum insuper his absentibus insigni bono, nempe communicatione bonarum cognitionum alterius priventur multi, consequens est, prohibitiones has non esse faciendas, nisi ex necessitate vel utilitate. Falsa necessitas nulla necessitas, & utilitas, quam majoris boni amissione debemus redimere, nulla utilitas; igitur illa vera, hæc præponderans esse debet.

COROL. Libri igitur veritates adhuc obscuras quæstiones nondum decisas, opiniones licite controversas, licet opinionibus Censorum contrarias, ex capite necessitatis prohibendi non sunt: & prohibitio Librorum adhuc multum defectuosorum, si meliores circa veritates in iis contentas nondum darentur, in utilitate cerebrina se fundaret.

SCHOL. Utrique facilius est, Regulam generalem statuere, quam ad Casus particulares eam applicare, sicque veram necessitatem & præponderantis utilitatis gradum justè determinare. Ast hoc non meum, sed societatis ad hunc finem erigendæ, vid. Reg. V. officium erit.

§. LXXXVIII.

REGULA II. In prohibitione Librorum vitanda est laxitas & nimius rigor.

Laxi esse dicimur, & quidem circa Libros, si ea, quæ prædenter creduntur esse mala, pro bonis, illicita pro licitis, falsa pro

pro veris assumamus, aut toleremus: nimis rigidi verò, si per immaturam crisin damna ex innocuis violenter extrahamus, si verba in Libris contenta duplici sensu exponibilia ad pejorem detorqueamus, si ibi Monstra, Hæreses, Scandala &c. timeamus, & quæramus, ubi non sunt. Hinc in primo casu per defectum, in altero per excessum panditur via injustitiæ: in primo quidem per defectum; cum enim per laxitatem tacitè ut innocua approbentur, quæ ex majori fundamento judicantur esse perversa, omnes simul actiones huic approbationi innixæ ut innocuæ approbantur, sicque illi, quorum officium est cæterorum mala per Libros possibilia impedire, ad ea concurrunt, omniumque peccatorum inde sequentium correi sunt: in altero casu verò per zelum indiscretum, cui sæpissimè annexus est amor proprius, plus malitiæ tribuitur Libro, quàm illi reverà inest, non tantum subsidium perfectionis nostræ per ejus prohibitionem auferitur, sed & auctores, editores, mercatores injustum bonæ famæ, licitæ utilitatis, sæpè necessariæ sustentationis insigne decrementum patiuntur. Sed manifestum est, hæc omnia sollicitè præcavenda esse, hinc & clarum, laxitatem & rigorem in Librorum prohibitionem vitandum esse.

§. LXXXIX.

REGULA III. Prohibitio Librorum non debet esse præcipitata, sed tamen prompta.

Prima pars hujus Regulæ in executione duarum præcedentium auxiliatrix est, unde ejus valor ex veritate priorum ostenditur; quomodo enim cognoscent judices Librorum, utrum

vera necessitas aut præponderans utilitas adsit, quæ Librum prohiberi jubeat; aut quomodo laxitatis & rigoris duo extrema evitabunt, nisi prius maturo examine omnia discusserint, quæ damnanda vel approbanda sunt, nisi ad omnes circumstantias attentè reflexerint? pari facilitate decipimur, si intuitu solius tituli speciosi, si cursoriâ perlustratione Libri pretium ejus æstimemus: Nec nomen Auctoris aut editoris jam cognitum, nec locus editionis (quamvis hinc inde suspicionem fundent, vid. §. LXVI. & LXVIII.) ad judicium de Libro ferendum sufficient, in casu præcipitantiæ autem plus considerari nequit (aliâs præcipitantiæ non erit) hæc ergo sollicitè declinanda.

Secunda pars filia est Regulæ prudentiæ generalis longissimâ Experienciâ firmatæ: quod nempe obvieniendum malo, serò medicina paretur; at enim si hoc unquam verum, circa Libros indubitatum est: Ad quid prohibitio, si Libri usus jam factus sit communis, si cognitiones perversæ, propter quas merentur prohiberi, ignem jam accenderunt? si curiosi, & usque eò curiosi, ut sudantia adhuc impressa avidissimè perlegant, venenum jam suxerint, quis medebitur? scio etiam longè dilatum remedium pro paucis saltem adhibendum esse, sed cæteris damnum difficulter reparabile est; ut igitur præcaveatur, prohibitio prompta esse debet.

COROL. Prohibitio impressionis, aut, si hæc impediri nequit, venditionis, invectionis novæ in statum nostrum, facilior est quàm solennis Libri affixio, & promptiùs fieri potest, hinc reliquis semper præferenda.

§. XC.

REGULA IV. Prohibitio Librorum non fit nimis vaga, sed circa objectum (quantum fieri potest) determinatum.

Determinari objectum legis dicimus, si tot signa ejus characteristicam nobis proponuntur, quot necessaria sunt, ad illud ab aliis discernendum, sicque cognoscendum, illud esse A. esse B. &c. Objectum igitur legis prohibitivæ Librorum tunc determinatum est, si tot signa eorum characteristicam habemus, per quæ in notitiam venire possumus, hos, non alios Libros esse prohibitos. Ponamus jam ex lege prohibitiva quadam hæc cognosci non posse, quod necessariò fit, si relinquat indeterminatum objectum suum, cessabit hic omnis legis effectus, ignoranti enim obligatio ex lege impossibilis est, & tamen ex dicta lege ignorans manebit omnis; in vanum ergo tales leges feruntur, utpote quarum inefficacia certò prævidetur. Hoc ut impediatur, objectum prohibitionis strictè determinandum.

SCHOL. Determinatio Librorum in genere, specie, & numero fieri potest: determinatio generica esset in hac v. g. Lege: Libri perversi prohibiti sunt; determinatio specifica in ista: Libri hæretici, obscæni. &c. prohibiti sunt; numerica verò in sequenti: Liber A. vel B, v. g. Machiavelli Princeps, le Poëme sur la Religion naturelle &c. prohibitus esto. Si cui ultimam hanc determinationem in specie infima factam appellare libuerit, mihi perinde erit. De hac autem intelligenda sunt, quæ in Regula dixi; quis enim ex Lege prima aut secunda divinabit, à quibus sibi Libris abstinendum sit, vel omittere debet usum omnium, aut ei inquirere licebit, maline sint vel non, utrum ad Classem hæreticorum aut obscænorum &c. pertineant? Si
ve.

velis ex relatione aliorum hoc discendum esse, renuit animus & ratio, scriptoris novellarum, aut cujuscunque Doctoris privati mentem desuper pro Lege habere; Superior, qui tanquam Judex & Legislator, agnoscitur, clarè & determinatè loquatur, si obedientiam desideret.

§. XCI.

REGULA V. Prohibitio Librorum fieri debet per societatem virorum in omni genere scientiarum versatorum, prudentium, impartialium & liberorum à falsis præjudiciis.

Nam in superabundanti sæculi nostri scribacissimi Librorum copia, etiam in statu non adèò diffuso impossibile est, uni aut paucis tantùm, nociva ab utilibus fecernere, expositionem & invectionem infectarum mercium etiam tardè impedire; plures ergo necessarii sunt, quorum finis unus eos socios esse jubeat, sique hæc societas ejusmodi membris constet, qui licèt non singuli, (hoc enim pro brevitate vitæ & virium humanarum impossibile est) cuncti tamen in omni scientiarum genere versati sint, singulis sua portio negotii pro facultate, quâ pollent, distribui poterit, & si insuper in eorum constitutione respiciatur ad eorum prudentiam, impartialitatem, & libertatem à falsis præjudiciis, sperare licebit, eos non nisi ex vera necessitate & utilitate præponderante, vid. Reg. I. ad prohibitionem quamcunque processuros esse: hi seposito omni respectu humano impia ex Laxitate non tolerabunt, sed & Limites charitatis nimio rigore non excedent: vid. Reg. II. hi nec præcipitantes nec tardi erunt, vid. Reg. III. & cum sufficienti autoritate instructi sint, non

non erit necesse ultra eorum determinationem adhuc aliam inquirere.

SCHOL. 1. Distinctio statûs in assumptione societatis hujus nulla facienda est, opinio enim, quòd tota Eruditio penes Clerum resideat, jam diu antiquata est. Ad hæc non solæ rationes Religionis, sed & illæ, quæ Rempublicam profanam concernunt, ex suprâ dictis sufficientes sunt ad Libros prohibendos. Sæcularia ergo sæcularibus, cætera Ecclesiasticis committenda; cùmque communiter mixta esse soleant, utrique mutuo se consilio adjuvabunt, ne uni aut alteri parti præjudicium fiat.

SCHOL. 2. Peregrinus ille sit in re litteraria, & illuminatissimis nostris temporibus superbè invidiosus, qui constitutionem hujusmodi societatis impossibilem aut nimis difficilem putet ex defectu subjectorum: insigniter myops, qui eam superfluam credat, postquam sequelas ex Libris possibiles consideravit.

SCHOL. 3. Non à quovis Superiore hujuscemodi societatem erigendam esse ultrò patet, cùm sibi receptione Legum peregrinarum statuum vicinorum prospicere possit, dummodo eas seligat, quæ subditis suis admensuratæ sunt.

§. XCII.

REGULA VI. Prohibitione Librorum factâ, ejus executio fiat per media proportionata & sufficientia.

Si unquam oportet Principis voluntatem esse efficacem, id in prohibitionibus potissimum obtinere debet, quippe quòd hæc nunquam sine ratione sufficienti fieri possint; hanc autem circa Libros reperiri ex funestis eorundem effectibus ostendi supra §. LVI. & seqq. Igitur voluntatem Superioris circa prohibi-

tionem Librorum oportet esse efficacem; quodsi verò experimur, eam non rarò negligi, Libros prohibendos noviter imprimi, prohibitos facillimè in quodcunque Territorium invehi, plures promiscuè vendi, venditos sine scrupulis legi &c. nisi media his omnibus proportionata & sufficientia opponantur, consequens est, quod & ista adhibenda sint; ne in vanum lex facta esse videatur.

SCHOL. Utrum hoc illudve medium in datis circumstantiis proportionatum sit & sufficiens, societati ad id institutæ, vid. §. præced. determinandum erit; in genere autem librorum impressioni primò, hæc si facta, saltem divulgationi, sique extranei sint, invectioni eorum obveniendum est, & quidem etiam sub comminatione pænæ, confiscationis, pecuniariæ, combustionis, ac demum excommunicationis; quamvis hæc ultima hodie cautè & rarò adhibenda.

§. XCIII.

Utrum praxis hodierna circa Libros prohibendos datis Regulis conformis sit, de hoc judicent alii magis illuminati; hoc unum mihi notum est, & dicere sufficit, plures desuper querelas fieri à nonnullis; alii enim Censores & Judices ad id constitutos nimii rigoris imò tyrannidis, alii laxitatis, alii partialitatis, alii præjudiciorum, alii defectûs in requisita Eruditione accusant; alii ob leges sibi nimis vagè & indeterminatè positas queruntur, se in incertitudine & scrupulis relinqui &c. Verùm hæc fusiùs examinare non expedit; & quid si fundatas esse has querelas luce clarâ ostenderem, Jus Libros prohibendi inde non infringitur, semper pervenietur ad illam Regulam prudentiæ à Doctissimo FLEURY circa plures in Ecclesia introductas
con-

consuetudines toties repetitam: *Tollatur abusus maneat usus*; hinc sufficet mihi, si eos, quibus hoc officium incumbit, ad seriam hujus attentionem permovere potuerim, sublatio abusu, si qui subsint, fortè ultra sequetur. Atque hæc omnia sunt, quæ de Jure Librorum prohibitionem concernente exponere volui. Restant nunc ea, quæ obligationem pro diversis circumstantiis inde resultantem concernunt, hæc ostendet

SECTIO III.

DE OBLIGATIONE EX PROHIBITIONE LIBRORUM POSITIVA RESULTANTE.

§. XCIV.

Obligatio est necessitas agendi moralis (a); agere autem dicimur vel committendo vel omittendo (d), hinc vi obligationis necessitatur ad aliquid committendum, & est obligatio affirmativa, vel ad aliquid omittendum, & est obligatio negativa: Illa ex legibus præceptivis: hæc ex prohibitivis venit; hinc obligatio ex prohibitione Librorum veniens est obligatio negativa, sive necessitas, aliquid circa Libros omittendi.

M 2

§. XCV.

(a) Vid. BAUMGARTEN *Initia Philosophiæ practicæ* Sect. I. c. I. §. 10. & seq. & NETTELBLADT *Syst. Jurispr. posit.* Tom. I. Sect. I. Tit. I. §. 21.

(b) Vid. WOLFF. *Syst. Juris Nat.* part. I. c. I. §. 2.

§. XCV.

Jus leges ferendi, & jus alteri obligationem imponendi, si synonyma non sint, certè ita inter se connexa sunt, ut unum sine altero considerari nequeat, nisi velis, idem posse esse A. & non A. Hinc & lex & obligatio se mutuo inferunt: Illa ratio hujus sufficiens est, hæc illius sequela necessaria: uno momento incipiunt prohibitio ex una, & necessitas omittendi ex altera parte.

COROL. Perinde igitur, an à Superiore Ecclesiæ, an Civitatis Lex feratur, dummodo Lex reverà talis sit.

§. XCVI.

Demonstrato jam Sectione præcedenti variorum Superiorum Libros prohibendi Jure, Jus simul suos subditos obligandi pariter ostendi, & cum varias Leges per actuale hujus Juris exercitium progenitas quibusdam in observationibus jam enumeraverim, plures fortè facilè dijudicabunt, an aliqua, qualis, & quanta ex iis obligatio nobis acquisita sit; ulteriori igitur hujus materiæ disquisitione me posse superfedere credidissim, nisi quædam particularia non tantùm de acquisitione hujus obligationis in genere & variarum ejus specierum, sed & de amissione ejus invenissim, quæ omnibus exponere non inutile erit.

§. XCVII.

Obligationem acquirere dicitur is, qui hætenus obligatus non erat, sed imposterum obligatus esse incipit; si igitur

tur obligatio necessaria sequela legis est, vi §. CXV. obligatio acquiritur, quamprimùm lex esse incipit, sicque etiam obligatio aliquid circa Libros omittendi cum ipsa lege Libros prohibente exoritur.

SCHOL. Uti supra Sect. II. §. XXXI. in Scholio annotavi de prohibitione positiva sermonem esse, ita & hæc de obligatione positiva intelligenda sunt. Attamen ex hoc minimè inferatur, quod, nobis nullam esse obligationem naturalem, quædam circa plures Libros omittendi, stabilire videar; Imò verò positiva illam præsupponit, & positiva adjicitur, ut illa magis firmetur & determinetur. Multi in multis casibus omninò incapaces sunt, obligationem suam ipsi investigandi, quam haberent, etiamsi Lex positiva non accederet, pro his omnibus Superiores vigilant, & Legem naturalem ad objectum obvium applicant, nostramque obligationem particulariter certam reddunt.

§. XCVIII.

Nulla lex respectu nostri censetur existere, nisi à nobis cognoscatur; cùm enim per illam naturalis nostra libertas restringatur, & imponatur necessitas aliquid committendi vel omittendi, ad quod committendum vel omittendum sine lege jus nobis esset, consequens est, illius notitiam in nobis requiri, vi cuius movemur, ut nos liberè ad commissionem vel omissionem hujus illiusve actionis determinemus; hinc nullam obligationem acquirimus sine lege cognita, nullam necessitatem, aliquid circa Libros omittendi, nisi lex eorum prohibitiva nobis innotescat.

SCHOL. Per se patet, cognitionem dubiam, & in rumore aut relatione Novellitarum fundatam, hæc non sufficere, sed ralem re-

requiri, quæ nos certos reddere possit, quæ auctoritate publicâ fulciatur, & gravitati actionis, quâ obedientia nostra requiritur, proportionata sit.

§. XCIX.

Legem cognoscimus vel per ejus promulgationem, (quæ est actus, quo ad notitiam legis perducuntur, qui eâ tenentur) vel per receptionem, quæ est actus, quo legi peregrinæ vis obligandi penes nos tribuitur. Igitur obligationem nostram circa Libros non acquirimus, donec lex eos prohibens nobis promulgata vel recepta sit.

SCHOL. Leges aut obligationes nostras naturales, sicque & prohibitiones Librorum naturales, vid. Schol. §. XCVII. hac viâ non cognoscimus, has ingenita ratio naturam & essentiam rerum diligentur perscrutando nobis intimat; eâ duce intuemur ex una parte facilitatem errandi in intellectu, proclivitatem voluntatis ad malum, debilitatem virium in resistendo tentationibus, cæterâsque nobis adhærentes fragilitates: ex altera parte consideramus Librorum perveritatem, periculum mali ex eorum usu imminens; cùmque jam aliunde sumus certi, omnis mali periculum nobis vitandum esse, etiam de obligatione illud, quod ex usu Librorum venit declinandi, convincimur. Si circa Mysteria Religionis & fidei non sufficienter instructi sumus, Libros infidelium, Indifferentistarum, hæreticos &c. quomodò securè perolvemus? qui per discursus, repræsentationes obscenas &c. ad peccatum simile incitatur, quomodò inhonestissimas sæpè Poëtarum, Romanensium præcipuè exhibitones & narrationes absque periculo perlustrabit? Verùm hæc digressio diutiùs continuanda non est, cùm de obligatione nostra positiva, non naturali mihi sermo sit. Vid. §. citatus.

§. C.

§. C.

Uti promulgatio legum in genere, ita & earum, quæ Libros prohibent, variè fieri potest; vel enim voluntas Superioris in terminis intelligibilibus sive scriptis affigitur, sive vivâ voce majori minorive solemnitate pronuntiatur, & est promulgatio propriè sic dicta, vel facta quodam, unde eam facillè colligere licet, v. g. Libri combustionem, confiscationem, aut relationem in Librorum prohibitorum indicem explicatur, & est impropiè talis promulgatio. Utraque ulterius fieri potest vel in singulis Provinciis, aut, si prohibitiones ecclesiasticæ sint, in singulis Diocesibus, si sæculares, in singulis Territoriis, aut in Metropoli, sive sede Superioris prohibentis tantùm. An hæc, an illa circa Librorum prohibitionem necessaria, quæ sufficiat, multis expeditum non esse videtur; hoc tamen indubitatum manet, eam talem esse debere, per quam Communitas, cui lex fertur, certam & publicæ authoritati innixam legis notitiam accipere, nullamque ejus probabilem ignorantiam prætere posse. Cùm igitur per promulgationem sive propriè sive impropiè factam (quæ ultima tamen rarò sine prima est) satis de voluntate Legislatoris edoceamur, etiamsi solennitates non accesserint, consequens est, utramque sufficere, ut cognitio legis §. præced. ad acquirendam ex ea obligationem requisita producat, cùm econtrariò moraliter impossibile sit, ut prohibitiones, quibus Legislator plures sæpè Nationes, Provincias, Diocesces & Territoria obligare intendit, per solam promulgationem in Metropoli, etiam solennissimè factam, dicto modo
in-

innotescant (*a*), consequens est, hanc solam circa prohibitiones Librorum non sufficere, nisi fortè pro Metropolitanis ipsis. Nullam ergo ex prohibitione Librorum obligationem acquirimus, nisi ex lege, non simpliciter, sed sufficienter promulgatâ.

SCHOL. Utrum promulgatio prohibitionis positivæ circa Libros subin impediri Possit? an placeto regio locus detur? an acceptatio ex parte subditorum requiratur, ut effectum habeat? hæc satis determinata videri possunt in Dissertatione Espenii de promulgatione Legum, & de usu Placeti Regii speciatim super proscriptione Librorum (*b*).

§. CI.

Altera via, quâ in legis cognitionem venimus, est receptio ejus; hæc vel expressè fit, vel tacitè, prout nempe Superior legem peregrinam à se receptam esse verbis aut scriptis intelligibilibus declarat, vel talia facta permittit, aut ipse ponit, unde, legem peregrinam ab eo approbari, dignoscitur: illa promulgationi strictæ & propriæ, hæc minùs strictæ sive impropriæ, vid. §. præced. æquivalet; si igitur Superior noster prohibitiones Librorum peregrinas tanquam suas expressè aut tacitè recipiat, eodem vinculo ac per prohibitiones domesticas adstringimur, quia in his æquè ac in illis voluntatem ejus prohibentem explicatam legimus.

SCHOL.

(*a*) Fusius de hoc vid. ESPEN Tract. de promulgatione Legum Ecclesiasticarum, & PETRUS DE MARCA L. 2. de Concord. Sac. & Imp. c. 15. Nro 2.

(*b*) Vid. I. cit. ESP. J. E. U. T. II.

SCHOL. Cùm receptio tacita meris factis, & quidem pluribus (aliàs enim voluntas Superioris exinde concludi non potest) innixa sit, hinc plerumque difficilimæ probationis est, & obligatio nostra circa Libros peregrinè tantùm prohibitos adedò dubia & indeterminata semper fuit, & hodie manet. Optandum igitur esset, ut Superiores aut ipsi Leges claras desuper promulgarent, aut si peregrinas sufficere, & suis etiam subditis utiles esse credunt, eas expressè recipiant.

§. CII.

Receptio legum Libros prohibentium in complexu fieri potest, vel in particulari, prout nempe vel totus quidam Catalogus Librorum peregrinè prohibitorum, vel una alterave lex, hunc illumve Librum prohibens, recipitur. Ut obligationem nostram ex hac ultima receptionis specie venientem cognoscamus, plus non requiritur, quàm quæ §. præced. dicta sunt; sed circa primam subinde specialis difficultas se exserit propterea, quòd complexus similium prohibitionum sive Catalogi simpliciter, vel cum exceptione recipi possit. Hoc ultimum communius est, eoquod vix unquam tota quædam Collectio legum statui, pro quo facta non est, admensurata esse credatur. Hinc etiamsi de receptione in complexu facta certi simus, hæsitamus subinde, dubitantes, an hæc illave Libri prohibitio Catalogo recepto immista etiam nos tangat? Verùm huic hæsitationi jam præventum est per Regulam receptionis legum in complexu facta generalem: quòd nempe standum sit pro receptione simpliciter facta, donec exceptio inde facta probetur. Igitur ex receptione prohibitionum circa Libros sive in particulari, sive in Catalogo facta sit, obligatio nobis acquiritur, & quidem cir-

ca omnes Libros in eo contentos, nisi fortè exceptionem probare possimus.

SCHOL. Ad similem Exceptionem probandam plus non requiritur, nisi id, quod & in probatione reliquarum Exceptionum, Fundamenta autem præcipuè desumuntur ex ratione factæ prohibitionis, quæ nos fortè non tangit, ex circumstantiis Temporis & Loci, aut etiam ex Factis contra receptionem loquentibus.

§. CIII.

Ex iis, quæ hætenus de acquisitione obligationis (de qua hæc sermo est) in genere dicta sunt, sequentes nunc Propositiones magis particulares, & pro nostra Germania maximè notabiles faciliè eruuntur.

PROPOSITIO I. Si prohibitio Librorum Religionem concernentium in Concilio generali, vel à Summo Pontifice tanquam capite Ecclesiæ facta sit, & legitimè promulgata, omnibus Ecclesiæ subditis ex ea obligatio acquiritur.

Cùm enim & Summo Pontifici & Concilio generali Jus competat, leges Librorum prohibitivas ferendi, & quidem vi potestatis & inspectionis generalis in universam Ecclesiam pro omnibus ejus subditis, vid. §. LXXIV. Sect. præced. obligatio autem necessaria sequela legis sit, vi §. LXXXV. dummodò legitimè cognoscatur vi §. LXXXVIII. hæc cognitio autem nascatur ex legitima promulgatione, vi §. LXXXIX. consequens est, ad acquirendam ex prædictis legibus obligationem universalem nihil ampliùs deesse, quod erat demonstrandum.

COROL.

COROL. 1. Si igitur prohibitiones quædam conceptæ solùm, planè non obligant, aut si tantummodò in quibusdam locis particularibus promulgatæ sint, non nisi eorum incolas tenent, si Romæ tantùm ad valvas quarundam Ecclesiarum affixæ, illæ Romanos quidem, sed non cæteras Nationes obligare possunt.

COROL. 2. Prohibitiones in Conciliis generalibus supra §. LXXXII. Observ. III. Littera (b) recensitis, omnibûsque Conciliis subsequentiibus, factæ, totam Ecclesiam obligant.

COROL. 3. Decreta SS. Pontificum Ecclesiis sibi subordinatis legitimâ promulgatione communicata omnem suam vim obligandi habent &c.

SCHOL. 1. Fortè pluribus servitium reddere potuissem, si non tantùm Conciliorum, sed & Summorum Pontificum Constitutionibus circa Libros singularibus recensitis modum factæ promulgationis ubique addidissem; verùm præterquàm quòd hoc vires meas superaverit, ad hodiernam nostram obligationem determinandam necessarium non est; per subsecuros enim Indices priores illæ Leges vel abrogatæ, vel absorptæ sunt. Si igitur benè observemus, ad quid ex his obligemur, quod mox infra diceretur, etiam patefcet, quantus ex Legibus præcedentibus effectus superfit.

SCHOL. 2. Prohibitiones Librorum pro universâ Ecclesia latæ pauca fuerant & insufficientes pro omnibus Ecclesiis, igitur eas, quæ pro Locis particularibus factæ fuerunt, hinc inde etiam Dioceses exterae receperunt.

§. CXIV.

PROPOSITIO II. Prohibitiones Librorum religionem concernentium à Concilio particulari, aut ab Episcopo in sua Diocesi

cesi factæ, obligationem producant pro subditis Provinciae aut Dicecesis tantum, nisi forte & ab aliis recipiantur.

Ad veritatem hujus Propositionis demonstrandam vid. §. LXXIV. Sect. præced. & §. XCIX. cum seqq. CI. Quorum comparatio quia facilis est, hinc à plena eorum allegatione brevitate gratiâ abstinui, idque in sequentibus etiam observabo.

COROL. 1. Libri igitur in Gallia, per Inquisitiones in Hispania, aliisque Regnis etiam sollemnissimè prohibiti, propterea in Germania pro talibus haberi non debent, nisi fortè & à nostris Superioribus prohibeantur.

COROL. 2. Inde venit, quòd plurimi ex Catalogis supra Observat. V. Litt. (d) memoratis Germanos saltem vi promulgationis non obligent.

COROL. 3. Cùmque receptio eorum saltem universalis in Germania pariter probata non sit, vid. §. LXXXIV. obs. V. lit. (d) cum Adnot. etiam exindè obligatio Germanis determinata non est.

COROL. 4. Cùm insuper Regula IVta Indicis Trident ob cessantem rationem ipsius Legis in praxi ultra non observetur, eam vel non receptam, vel saltem iterum abrogatam esse concluditur.

COROL. 5. Dum nullæ Leges magis nostræ esse possint, quàm quæ intrà muros nostros per sacros Ecclesiæ Franconicæ Præfules publicatæ sint, ex illis nobis Franconibus saltem obligatio est.

COROL. 6. Facta in novis Editionibus Indicis Trid. augmenta, cùm non sint legitimè publicata, nec recepta, vid. Observ. 6.

VI. §. LXXXV. Litt. b. & c. hinc circa illa etiã nobis obligatio acquisita, non est.

SCHOL. Quam Galli, quam Hispani &c. ex ejusmodi Catalogis obligationem acquisiverint, item quæ in singulis Provinciis & Diœcesibus prohibitiones speciales obtineant, singulis examinandum relinquo; satis difficultatis circa eam, quæ nobis incumbit, expertus sum.

§. CV.

PROPOSITIO III. Prohibitiones Librorum secularia concernentium in Comitibus aut ab Imperatore per Commissionem Librorum factæ pro toto Imperio Germaniæ obligationem causant, dummodo legitimè promulgatæ vid. §. LXXV. & §. XCIV. XCVIII.

COROL. 1. Omnes igitur Recessus Imperii circa Libros aliquid disponentes, de quibus §. LXXXV. Litt. (d) mentio facta est, omnibus Germanis obligationem imposuerunt.

COROL. 2. Catalogus autem à Commissione Aulica editus Vindobonæ de Ann. 1765. sicuti ea, quæ à Fiscali Imperii acta, aut per Commissarios Francofurtenses hinc inde disposita qualem effectum habeant, per se patet.

§. CVI.

PROPOSITIO IV. Prohibitiones Librorum secularium à Statibus Imperii vel in Conventu circulari, aut particulari Territorio factæ non nisi subditos Circuli aut Territorii obligant, nisi fortè ab aliis receptæ. Vid. §. LXXV. item XCIV. Cl. & seqq.

COROL. Hinc Ordinationes, quas in variis Statibus vicinis factas esse per Novellas quotidianas discimus, respectu nostri steriles & in efficaces sunt. Sed & nostræ ultra Territorium Franco-nicum non extenduntur.

§. CVII.

Consideratis nunc seriò omnibus hisce Propositionibus cum Corollariis inde deductis, & aliis pro lubitu facilè deducendis, verum manet, quod in Schol. §. CI. jam indigitavi, scilicet obligationem nostram circa Libros prohibitos positivam factis determinatam non esse. Mirum ergo planè non videtur, factas prohibitiones à plurimis ignorari, ab aliquibus propter dubia circa unam & alteram etiam reliquas contemni, ab aliis quibus etiam illic tales formidari, ubi planè non sunt, (vid. Præfatio) ac propterea, si dignum videbitur his mederi, votum meum supra jam factum hîc repetere licet, ut Superiores nostri suos subditos aut viâ promulgationis aut expressæ receptionis desuper certos reddere velint.

SCHOL. Propterea tamen finè Lege non sumus: Lex naturalis, pericula vitandi, semper manet. Vid. §. LXXXIX.

§. CVIII.

Obligatio ex lege positiva veniens uti in genere, ita & illa, quæ ex prohibitionem Librorum venit, diversa esse potest, & quidem (I) ratione actionis, quæ circa Libros omittenda præcipitur, hæc cum possit esse impressio, venditio, retentio, lectio Librorum, vid. §. XXXII. Sect. præced. hinc totuplex potest

potest esse nostra obligatio ; (2) ratione extensionis suæ, & eatenus vel singularis vel particularis, vel universalis est, prout nempe omnes, vel aliquos, aut unum determinatè tangit ; (3) ratione durationis, & sic vel temporaria vel perpetua est, quando limites durationis ejus definiti sunt vel non ; (4) ratione adjectæ qualitatis, & tunc demum vel sub pœna, vel sub culpa, vel sub utraque simul, prout quis prohibitioni contraveniens reatum mali physici, vel conscientia, vel utriusque simul contrahit.

§. CIX.

Vi quatuor Propositionum mox ante præcedentium à §. CIII. CVI. equidem suo modo cognosci potest, quando ex prohibitione Librorum oriatur obligatio, & aliqua ex Legibus actualiter existentibus nobis acquisita sit; utrum verò hæc illave obligationis species nobis incumbat, ex iis minimè clarum est, hinc adhuc aliqua Propositiones subnectendæ sunt, in quibus non amplius renovandum illud dubium, an revera tales leges nos obligantes existant; sed hæc in suo vigore esse supponuntur (quantum potest) ex dictis, & tantummodo super earum tenorem reflectendum est: qui cum facillimè eruatur, si ad verba, si ad rationem & finem prohibitionum attentio fiat, ex his, quod indecisum est, dijudicabo. Sit nunc

§. CX.

PROPOSITIO V. Ex prohibitionibus supra recensitis & respectu nostri vim obligandi in genere habentibus non tantum ad lectio-

lectionis, sed & retentionis, cujuscunque divulgationis, impressionis, omnisque actionis cum his connexæ omissionem obligatio nobis acquisita est. vid. §. CVIII. N. (1).

In plurimis enim prohibitionibus omnes prædictæ actiones verbis expressis nominatæ sunt (quod patebit leges singulas inspicienti) & quidem Jure, vi §. LXX. Conf. 1. Sed si verbis etiam nonnisi unica expressa sit, ratio & finis prohibitionum, omnes subintellectas esse, postulat. Ratio quippe earum est periculum damni sive spiritualis sive temporalis causandi, aut perfectionis nostræ impediendæ; vid. §. LVI. LVII. & seq. Hoc periculum quamvis in lectione potissimum sit, non minus tamen & in cæteris actionibus jam latet, utpotè per quas lectioni via paratur, quod ultrò manifestum est consideranti. Ratio ergo & lectionis & reliquarum actionum circa Libros prohibendarum æqualis est; quorum autem eadem est ratio, de iis etiam in lege data dispositum esse creditur per Regulam interpretationis legum extensivæ generalem, licet non omnium mentio expressè fiat, adeoque & in prohibitionibus Librorum circa ea, quorum una est ratio, æqualiter dispositum esse credendum, sive uno eodémque actu omnes prædictæ actiones simul prohibita sunt, licet unius alteriusve tantum nominatio facta sit.

Clariùs idipsum elucet ex fine prohibitionum, qui cum sit damnum à subditis avertendum, aut perfectio eorum promovenda, vid. locus mox citatus; hunc serió Legislator intendit, in quantum obtineri potest, adeoque vult ea etiam omnia, sine quibus obtineri nequit, & ea non vult, quæ fini suo contraria sunt, nisi fortè concedas, quod non potes, eum velle tantum dimi-

dimidium finis adimpleri, aut eum velle ex una, & nolle ex altera parte. Jam autem omnes memoratae actiones fini prohibitionis Librorum contrariae sunt, & sine earum prohibitione simultanea ad eum perveniri non potest; ad quid enim prohibitio impressionis, si, quod totâ die fit factâ impressione illicitâ liberè vendi, divulgari & legi possint Libri? ad quid prohibitio novæ editionis; si invectioni ex alienis terris non obvieniatur? Lectio etiam si sola prohibita esset, quàm facilè hujus Legis transgressio fieret, si de cætero copia Librorum prohibitorum ita frequens & obvia foret? Consequens est, quòd, sive omnes, sive una ex prædictis actionibus prohibitioni expressè insertæ sint, obligatio nobis inde veniat, omnes omitendi.

COROL. Exinde legitimè inferretur, quòd, si Librorum omnium sine approbatione Ordinarii, sine Nomine Auctoris vero, sine denominatione loci, impressio vetita sit (a) eorum lectio nem &c. pariter teneamur omittere, atque hoc modo usu scriptorum in suo genere perfectissimorum sæpè carere; verùm quàm iusta de cætero videtur hæc illatio, adeò infirma est; nam dispositiones mox ante Litt. (a) citatæ meræ Instructiones, non strictæ Leges sunt. Sed hoc etiam supposito, praxis continua Legi contraria, invectio, venditio & lectio familiarum Librorum impunita de tacito Superiorum, cui hæc ignota esse non possunt, confensu super facta Legum suppositarum abrogatione nos convincunt.

SCHOL. Si Superior certis Bibliopolis impressionem aut venditionem Libri aut directè aut indirectè (id est alteri aut pluribus
Pri-

(a) Vid. Reg. X. Indicis Trid. & Observ. Alexand. VII. ad Reg. X. & Instruct. Clom. VIII. de impress. Libr. &c.

Privilegium imprimendi aut vendendi exclusivum concedendo prohibeat, exinde utique cæteras prædictas actiones prohibitas esse non sequitur; sed quis non videt aliam hîc rationem, alium finem datæ Legis esse? De hac ergo planè sermonem non esse oppidò patet.

§. CXI.

PROPOSITIO VI, Prohibitiones Librorum certæ ætatis aut conditionis hominibus factæ, nonnisi particularem pro iis obligationem producant, qui in ea ætate & conditione constituti sunt. Vid. §. CVIII. N. 2.

Cùm enim obligatio correlativa legis sit, major esse non potest, quàm Legislator exigat; quòd autem plus non intenderit, ac obligationem particularem, ex eo manifestum est, quòd legem ad certam conditionem & ætatem restrinxerit. Adhæc ratio, quæ pro certa ætate & conditione valet, v. g. quòd imbecillis aut iis Libris intelligendis incapax sit, non ad omnes se extendit, adeoque nec pro omnibus obligatio orta est.

COROL. Libri ergo nimis sublimes de Religione Carechumenis, Libri quidam Anatomici, veterum Poëtarum &c. juvenibus prohibiti, pro cæteris prohibiti esse non creduntur.

§. CXII.

PROPOSITIO VII, Prohibitiones Librorum propter certas circumstantias accidentales temporis, Personarum, cum conditione factæ, obligationem tantùm temporariam producant. Vid. §. CVIII. N. 3.

Hoc

Hoc ipso enim, quod hæ circumstantiæ tantum accidentales sint, facillimè mutantur, adeoque tantum temporariæ sunt ex natura sua; suppositâ autem semel hac mutatione ratio prohibitionis cessat, utpote quæ in illis circumstantiis unicè consistit. Vid. §. LXVI.-LXVIII. Cùm igitur cessante ratione legis lex ipsa cesset, & ubi nulla lex, ibi nullus sit legis effectus sive obligatio, consequens est, hanc ulrà se non extendere, nisi quantum & ipsæ circumstantiæ prædictæ, id est ad tempus, quod erat demonstrandum.

COROL. 1. Prohibitiones ergo Librorum juvenibus, aut certæ tantum ætati, certæ conditionis hominibus factæ, vid. Prop. præced. etiam tantum usque eò effectum habent, usque dum ætas maturescat, & conditio mutetur.

COROL. 2. Libri sub conditione, donec corrigantur, prohibiti, factâ Correctione hoc ipso liberi usûs fiunt.

COROL. 3. Libri ergo olim propter opiniones adhuc dubias v. g. de motu terræ, de antipodis &c. prohibiti, hodie liberè legi possunt.

COROL. 4. Lectio sacræ Scripturæ ergo etiam in locis, ubi Regula IV. Indicis in pleno vigore est, iis, qui studiis Theologiæ se addixerunt, planè permissa esse debet &c.

§. CXIII.

PROPOSITIO VIII. Omnes prohibitiones Librorum respectu nostri validæ sub culpa, & sub poena vel expressè adjecta vel arbitraria obligant.

Prima pars hujus Propositionis, in quantum de Libris Religionem concernentibus sermo est, vix controversatur. De profanis igitur, cum hi à Superiore sæculari prohibeantur, dubium, si quod esse potest, movetur; interim cum ratio omnium eadem sit, in genere sic demonstrari potest. Tenemur obedire Præpositis nostris juxta præcipientibus sine ulla exceptione, & quidem non tantum propter iram, sed etiam propter conscientiam, vid. Epist. ad Rom. c. 13. Si igitur Præpositi nostri quid disponant circa Libros, propter conscientiam iis obedire tenemur, dummodo justè de iis disponant; sed eos justè disponere posse, cum nobis eorum usum hinc inde prohibeant, jam supra ostensum est in Sectione 2da, nec ostendi potest in legibus supra recensitis, in quantum nostræ sunt, justitiam esse violatam, hinc consequens est, nos ad earum observationem etiam sub culpa obligari.

Alterius partis veritas, si pœna in prohibitione adjecta sit per se elucescit; sicut enim obligatio simpliciter correlativa legis est, vid. §. XCV. ita etiam est secundum quamlibet ejus partem; hinc si in ea comminatio pœnæ facta sit, nisi eam incurrere velimus, legi non contravenire necesse est, id est, sub pœna ad ejus observationem obligamur; si autem pœna adjecta non sit, propterea Legislator manus sibi ligari minimè voluit: Condicio cuiuslibet legi (& unde prohibitiones Librorum exciperentur?) tacite imbibita est, quod per media proportionata ejus executio facilitari possit, & is, qui legi inobediens est, per pœnam ad obedientiam adigi. Sive igitur legi insertum sit, sive pœnam arbitrio Legislator id retinuerit determinandum, perinde est; semper igitur pœnam timere debent inobedientes Librorum pro-

prohibitionibus: sed quid est hoc aliud, nisi sub pœna arbitria iis obligantur.

COROL. Vi legum ergo supra recensitarum, si à Superiore Ecclesiastico latae sint, subinde etiam sub excommunicatione ipso facto incurrenda, ita ut ejus remissio soli Papæ reservata sit, omnibus fidelibus certas Librorum species prohibitas esse, dubio caret. Vid. §. XL. & XLV. Supposito tamen semper, prohibitiones, quibus talis pœna adjecta est, revera nostras esse. Vid. §. XCVIII. Hinc de Bulla Cœnæ Domini &c. hæc intelligenda non sunt, nec de Catalogo Pauli IV. &c. vid. §. LXXXIV. Litt. (d) Nro 3. & annotatio ejus. Hæc leges enim non sunt Germanorum: quid cæteris, de hoc ipsi judicent.

§. CXIV.

Quam incerta hinc inde obligationis nostræ circa Libros positivè prohibitos acquisitio est, tam expedita videntur ea, quæ ejus amissionem concernunt; quæ enim de amissione obligationis in genere vera sunt, etiam de hac obligatione obtinent, si pauca excipias, quæ facillè consequentur, cum prius generalia ad objectum meum applicavero.

§. CXV.

Amittere obligationem dicitur is, qui hætenus obligatus erat, & impostertum obligatus esse desinit, hinc ille obligationem suam circa Libros prohibitos amittit, cui actionem, quam hætenus omittit debuit, nunc iterum committere licitum est.

§. CXVI.

Amissio obligationis in genere fit casu quodam, vel voluntate ejus, qui eam imponendi & sic etiam solvendi jus habet. Hæc si ad prohibitiones Librorum applicentur, verum erit, obligationem inde resultantem amitti imò implemento conditionis prohibitioni annexæ; 2dò mutatione circumstantiarum, 3tio cessante ratione totali prohibitionis; 4tò revocatione prohibitionis expressâ; 5tò consuetudinis prohibitioni contrariæ legitimâ introductione; 6tò dispensatione; cùm enim omnes hic accumulatae veritates in genere indubitatae sint, cur de prohibitionibus Librorum aliud dicitur, ratione speciali circa eas non apparente?

COROL. 1. Libri igitur prohibiti, usque dum corrigantur aut expurgentur, factâ correctione aut expurgatione non tantum legi, sed & ceteræ actiones prohibita reassumi possunt; conditio enim, à qua obligatio dependebat, impleta.

COROL. 2. Si ætas, proter quam Libri prohibiti, relicta, si conditio statûs mutata, si tempus præterlapsum, si suspicio exinanita, vid. §. LXV. - LXVIII. obligatio nostra circa illos amissa est; circumstantiæ enim mutatae.

COROL. 3. Lectio sacræ Scripturæ ergo etiam in lingua vernacula, etiam in locis, ubi Index Tridentini receptus, si non propterea, quod ratio prohibitionis cesser, saltem ob consuetudinem legi contrariò introductam, permittâ esse videtur. viCor. 4. §. CIV.

COROL. 4. Cùm plures Libri ante Concil. Trident. jam prohibiti in subsequenteribus Catalogis omitti, sicque tacita quædam
le.

legum quarundam antecedentium fortè nimis rigorosarum revocatio facta sit, ex iis hodie nulla ampliùs obligatio extat.

SCHOL. Plura hìc Corollaria cuilibet pro lubitu deducenda relinquo.

§. CXVII.

Obligatio in genere cessare potest (1) respectu omnium, vel aliquorum, (2) vel ex parte, vel ex toto, (3) vel ad tempus, vel in perpetuum; & idipsum etiam verum est circa prohibitionem Librorum prout licentia tantum Imò legendi, vel etiam imprimendi, divulgandi &c. 2dò pro omnibus vel aliquibus tantum, 3tò pro semper vel ad aliquos tantum annos reviviscit. Utrum autem hæc illave obligationis nostræ amissio facta sit, pro diversitate modi, quo amittitur, æstimandum est; hinc per implementum conditionis prohibitioni adjectæ, per revocationem expressam, aut consuetudinem contrariam non tantum (1) ex parte, sed ex toto, (2) non respectu aliquorum tantum, sed omnium, (3) non ad tempus, sed in perpetuum obligatio amittitur; (4) mutatione autem circumstantiarum, (5) desinente ratione legis, & (6) dispensatione sæpè aliqui, ad tempus, & ex parte tantum in primam Libertatem restituantur.

Etenim per tres modos priores lex tota tollitur, hinc cum obligatio correlativa legis sit, etiam hæc tota tollitur. Quantum autem ad posteriores, circumstantiæ possunt mutari respectu certarum tantum personarum &c. Ratio Legis cessare potest respectu unius alteriusve, hocque in ordine ad lectiones; & dispensationes.

spensatio, quæ ex natura sua aliquibus tantum datur, duratione negotii, propter quod conceditur, ordinariè definita est.

SCHOL. Diffusiùs hæc demonstrare inutile foret, præcipuè quoad Numerum 1. 2. 3. 4. quoad Numerum 5. & 6. autem quædam Specialia observanda sunt, hinc sit

§. CXVIII.

Ratio prohibitionis Librorum factæ cessare dicitur, si motiva, id est, periculum damni per eorum usum imminentis, aut perfectionis nostræ impediendæ, vid. §. XLV. & seqq. adesse desinant. Utut jam verum sit, obligationem cessare cessantibus prohibitionum motivis, cautè tamen in hoc casu procedendum est, ne ipsi nos seducamus; etenim ex amore proprio & naturali quadam præsumptione facillimè decipimur, dum ponderando vires intellectus nostri, factosque in scientiis progressus, & nescio quàm singularem in omni bono soliditatem, heroës nos esse, cunctisque periculis mali securè obviare posse confidimus, sicque penes nos prohibitionis rationem cessare etiam respectu eorum Librorum existimus, quorum tenorem nequidem noscimus; hinc proprio desuper judicio fidere valdè periculosum est: Sic sæpè prohibitio maximè rationabilis privata auctoritate à plurimis imaginario Jure exemptionis infringi saltem accidere possit. Hinc potiùs Judicia Virorum prudentium desuper exquirenda sunt, ac in Casu dubio ad Dispensationem confugiendum.

SCHOL. Societas supra §. XCXI. vi Regulæ V. in negotio Librorum instituendæ non tantum ad naturam Libri, sed & personæ

sonæ à prohibitionem eximendæ vires dimetiendas aptissima erit, cumque ea auctoritate publicâ munita sit, interpretatio legis quodammodò authentica fieri poterit.

§. CXIX.

Dispensatio, quæ circa prohibitionem Librorum datur, est permissio Lætionis, alteriusve actionis prohibitæ iterum committendæ in casu singulari facta. Hæc permissio generalis esse potest, vel restricta, prout circa omnes Libros prohibitos alicui dispensatio datur, vel aliquos: eaque vel ad tempus, vel in perpetuum durat.

§. CXX.

Et si prohibitio semel justè facta non facilè iterum tollenda sit, quamdiu ratio legis manet, circa Librorum prohibitiones tamen expedit subinde eam in casibus singularibus tollere, id est dispensare in iis, si non generaliter, saltem cum restrictione, si non in perpetuum, saltem ad tempus; attamen cautè procedendum.

Prima pars asserti multiplici ratione fundatur; si enim aliqui debeant constitui, quorum officium sit, damnum per Libros timendum à cæteris avertere, necesse est, ut ii naturam eorum cognoscant; quomodo autem cognoscent, nisi legere saltem iis licitum sit; si non pauci refutandis erroribus & hæresibus in Religione se applicent, necesse est, ut sciant adæquatè adversariorum suorum principia, asserta & ratiocinia, quæ cum non nisi ex eorum scriptis ritè dijudicentur, consequens est, eos legi de-

bere ; Si novæ & utiles subinde veritates detegantur, ac exponantur in Libris ex alio capite periculosis, expedit eas extrahi, & cæteris communicari &c. hinc licet propterea lex prohibitiva omninò tollenda non sit, dispensandum tamen erit pro latitudine rationis dispensationem postulantis.

Altera pars ex eo patet, quòd multi ex curiositate, aut eo tempore dispensari desiderent, ubi, bonum à malo discernendi, vires adhuc deficiunt.

COROL. 1. Censoribus Librorum ergo & societati desuper constituendæ Licentia generalis danda erit, Libros in genere saltem jam prohibitos legendi, retinendi, & iis, quorum interest, communicandi.

COROL. 2. Iis, qui Theologiæ se applicant, quorundam saltem Librorum hæreticorum &c. lectio permittenda esset ad tempus.

COROL. 3. De fine tamen hujus lectionis, & requisitâ in potente dispensationem scientiâ aut per Examen, aut aliunde constare debet.

SCHOL. Mirum est, quàm inutilibus subinde adhuc hodie tempus perdatùr ineptiis, iis scilicet Quæstionibus theologicis, circa quas vix ullus adhuc superest adversarius, dum interea errores triumphant in universo, quos nequidem seriâ consideratione dignos æstimamus ; aut si etiã contra eos studia dirigamus, fines invenimus, quàm quæ grassantur, Monstra fingimus quæ non sunt, inimicis imaginariis Bella indicimus, & hæc omnia ex defectu, ipsos errorum fontes, quod est errantium, Libros inspiciendi.

§. CXXI.

Dispensatio cū sit partialis sublatio legis, ab omnibus dari potest, à quibus lex lata est; hinc non tantū Summo Pontifici, sed & Episcopis in suis Dicecesibus pro Libris Religionem concernentibus, & Superiori sæculari super prohibitiones sæcularia concernentes Jus dispensandi competit.]

§. CXXII.

Sufficere hæc possunt pro fine mihi proposito. Adjeceram hinc inde quædam magis particularia, sed ea consultius ommittenda judicavi postea: Intentionem aliam non habui, nisi ostendendi, Librorum prohibitionem in genere justam esse, & ex ea nobis obligationem venire, si facta sit. Utrum hic, an ille Liber particularis prohibendus, aut justè prohibitus sit, meum non est in specie determinare. Plures inserui definitiones & veritates generaliores, quas ex aliis jam præsupponere debuissē, sed timui, ne saltem aliquibus hujus scripti Lectoribus intelligibilis apparerem. Cæterū si difficultatem, quam in hujus Materiæ expositione sensi, prævidissē, fortè planè ab ea abstinuissē. Interim sufficienter consolabor, si alteri occasionem dedi, hanc materiam pro dignitate sua feliciter revidendi, & exponendi

S A T I S.

COROLLARIA
EX
JURISPRUDENTIA
UNIVERSA.

II. EX JURISPRUDENTIA NATURALI.

[A. Privata]

1. **H**omo privatus, sive in-sive extra societatem consideretur, certa jura, certas obligationes habet, quæ quatenus naturales sunt, ex unico hoc Principio derivari possunt: talia sunt jura, tales obligationes, quales esse ex natura & essentia rerum demonstrari potest.
2. Exinde rectè deducitur, quoad officia hominis erga Deum, hunc credendum, ac cultu etiam externo adorandum, sicque infidelitatem, superstitionem & idololatriam legi naturali oppositam esse.
3. Quantum ad officia hominis erga se ipsum: autochiria, mutilatio qualiscunque sive Necessitate, Duellum prohibita sunt; defensio autem pudicitiae, vitæ & honoris contra quemvis aggressorem per media proportionata licita, imò necessaria est.
4. Quoad officia hominis erga alios ex eodem fonte fluit, neminem in bonis per furtum, in Fama per injuriam, in corpore per occisionem, etiam

etiam consentiente aliquo, sine violatione legis naturalis lædi posse.

5. Translationem Domini per prescriptionem fieri posse, in rerum natura fundatum est.
6. Res quidem naturaliter presumuntur esse liberae, attamen servitutes naturales subinde dantur.
7. Introducto rerum Dominio Testamenti factio & successio ab intestato simul introducta sunt.
8. Pacta inter cives etiam hostibus, hæreticis & infidelibus servanda sunt, nisi fortè metu injustè incusso inita.
9. Pacta successoria, commissoria, leonina, Jure Naturæ invalida non sunt.
10. Læsiones non tantùm ultra dimidium, sed etiam minores, Juri Naturæ repugnant, quamvis pacta exinde nulla non reddantur.

B. Publica

1. **P**rima & summa civitatum lex est salus publica, ad quam omnia ejus membra etiam neglectâ utilitate privatâ pro viribus tenentur concurrere.
2. In Regnis polyarchicis summum Imperium per votorum pluralitatem administrandum.
2. In Statibus electivis populus aliam Regiminis formam introducere potest mortuo Superiore; viventem autem detronizare non potest.
4. Superiori Civitatis competit Dominium altum in bona privatorum; attamen ea, quæ salutem publicam non promovent, libera subditis relinquenda sunt.

5. *Leges fundamentales Civitatis à Superiore solè nec abrogari nec mutari possunt.*
6. *Inter Regalia Imperanti reservata computari Jus venandi Juris Naturæ principio non refragatur.*
7. *Imperans facultatem puniendi delinquentes pœna mortis pro gravitate delicti, & jus aggratiandi habet.*
8. *Cives Reipublicæ ad arma capeffanda cogi possunt.*
9. *Singuli cives pro lubitu è Societate exire non possunt; Superior autem eos transplantandi jus habet.*
10. *Omnes cives uti libero consensu in Societatem iverunt, ita se separare iterum possent.*

C. Gentium

1. **P**rotestatio unius gentis contra constitutionem Superioris ab altero Gente factam injusta est.
2. *Jus albinagii non jus detractus legi Gentium naturali repugnat.*
3. *Conscriptio militum in Territorio Gentis alienæ illicita est.*
4. *Præscriptio inter Gentes liberas obtinere potest.*
5. *Jus retorsionis, uti & jus belli tam offensivi quàm defensivi competit Gentibus etiam Christianis, si aliter salutem suam consequi non possint.*
6. *Sola tamen ratio æquilibrii servandi justa belli indicendi causa non est.*

II. Ex

II. EX JURISPRUDENTIA POSITIVA.

A. Ecclesiastica

a. Publica

1. **E**cclēsiæ Regimen ex institutione Christi Monarchicum Aristocratia temperatum est.
2. Summo Pontifici Jura quædam specialia cæteris Ecclesiæ Antistitibus non communia competunt, hinc non tantum primatum honoris, sed & Jurisdictionis habet.
3. Si Papa velit potestatem suam legislativam cum effectu ad totam Ecclesiam exercere, promulgatio legum non tantum Romæ fieri debet.
4. In promulgatione Legum Ecclesiasticarum placetum Regium requiri, iniquum non est.
5. Episcopi Summo Pontifici subordinati suam Jurisdictionem immediatè à Deo habent, hinc potestas eorum primigenia per exemptiones & reservationes restringi non debet, mero ex arbitrio.
6. Quæ in Concordatis Nat. Germ. disposita sunt, per Summum Pontificem nec abrogari nec mutari possunt.
7. In Inst. P. W. etiam ea, quæ circa Religionem ibi disposita, suum valorem habent: quamvis protestatio S. P. suo non destituatur effectu.
8. Jurisdictio Episcoporum Germaniæ respectu subditorum Protestantium quidem suspensa est, sed non respectu Catholicorum sub Domino territoriali Catholico.
9. Etiam

9. *Etiam Dominus territorialis catholicus Jurisdictionem Ecclesiasticam in subditos Protestantes exercere potest.*
10. *Etsi subditis liberum Religionis Exercitium, quod possederunt in Anno normali, relinquendum sit, Jus iutroducendi simultaneum etiam publicum, dummodo innoxium, Dominis territorialibus ademptum non est.*
11. *In Negotiis Religionem vel directè vel indirectè concernentibus pluralitas suffragiorum non obtinet; votum commune tamen Statuum A. C. addictorum secundum eorum majora in vim conclusi adornatum ordini comitali, legibus & formæ Imperii adversatur.*
12. *Causæ feudales feudorum Ecclesiasticorum Privilegio Fori ecclesiastici in Germania non gaudent.*
13. *Excommunicationes in Reges & Principes non nisi sobriè & rarissimè ferendæ sunt.*

(b. Privata

1. *Clerici hodie post erectionem beneficiorum reddituum superfluum beneficialium veri Domini sunt.*
2. *In Testamentis ad pias causas nullæ solemnitates requiruntur.*
3. *Jus Decimarum extraneo competens contra Parochum se non extendit ad Novalia.*
4. *Pensio resignanti Beneficium justa ex causa assignari potest.*
5. *Re-*

5. Resignationes in favorem nec ex natura sua simoniacæ nec semper illicitæ sunt.
6. Consuetudo non petendi Dispensationem super pluralitate Beneficiorum in Germania non est penitus improbanda.
7. Matrimonia coram Ministro Protestantico contracta etiam à Catholicis tanquam valida sustinentur, dummodo contrahentes quoad actus communes ejus parochiæ subjecti fuerint.
8. Clerici seculares in Germania regulariter capaces sunt successionis in Feudis propriis & gentilitiis.
9. Jus Asyli delinquentibus adhuc hodie tribuitur; attamen circa crimina in Constitutionibus Gregorii XIV. & Benedicti XIII. non excepta, & pro diversa locorum observantia.
10. Immunitas fori Clericorum in causis criminalibus est juris merè humani.

B. Sæculari

a. Publica Germaniæ

1. Imperator licet Jura quædam sibi soli reservata habeat, summum Imperium tamen quoad maximam partem nonnisi cum suffragiis Sæcularium Imperii exercere potest.
2. Constitutio Imperatoris à solis Electoribus, Regis Romani autem nonnisi cum consensu Principum fieri potest.
3. In Negotiis Imperii Religionem non concernentibus itio in partes locum non habet.

4. Sta-

4. Statui contra Statum vi & armis jus suum persequi non licet.
5. Bello toti Imperio indicto jus Neutralitatis Statibus non competit.
6. Imperator jus non habet aliquem nobilitandi ita ut statim ad Ecclesias Cathedrales & Ordines Equestres admitti possit.
7. In causis feodalibus regalibus solus Imperator Judex est sublato parium curiae judicio.
8. Vicarii Imperii Feudis Imperii principalibus, & quae Vexillo dari solent, investire neminem possunt.
9. Poena Banni in Status Imperii decerni non possunt nisi in Comitibus.

b. privata

1. **P**acta successoria licet Jure Romano prohibita Jure Germanico etiam inter privatos licita sunt.
2. Pacta nuda & adjecta Germanis non tantum obligationem naturalem sed & civilem producant.
3. Emptor post emptionem-venditionem, antequam res tradita, omne periculum & commodum rei venditae habet, modo sit perfecta emptio-venditio.
4. Transactio ob laesionem etiam ultra dimidium rescindi non potest.
5. Foeminae Privilegio Senatûs-Consulti Vellejani renunciare licet.
6. Do-

6. *Donatio inter vivos ob supervenientes Liberos revocari potest.*
7. *Legitimatus per subsequens Matrimonium primogenito ex thoro legitimo jus suum quæsitum non admittit circa successionem in feudo.*
8. *Nati ex Matrimonio ad Morganaticam in Feudis non succedunt.*
9. *Delinquenti ad se defendendum Acta extradi debent.*

